

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Sint-Pietersplein (Gent, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017J170

December 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: Dienst Stadsarcheologie Gent

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1 Beschrijvend gedeelte	7
1.1.1 Administratieve gegevens	7
1.2 Onderzoeksoopdracht	9
1.2.1 Onderzoekskader	9
1.2.2 Juridische context	9
1.2.3 Randvoorwaarden	9
1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	11
1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie	16
1.2.6.1 Methode	16
1.2.6.2 Fysisch geografische situatie	16
1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	16
1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	16
1.2.6.5 Verstoringshistoriek	17
1.2.6.6 Algemene wetenschappelijke advisering en advies van specialisten	17
1.3 Assessmentrapport	18
1.3.1 Ruimtelijke situering	18
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	19
1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	20
1.3.2.2 Geologie	21
1.3.2.2.1 Tertiair	21
1.3.2.2.2 Quartair	22
1.3.2.3 Bodem	23
1.3.2.3.1 Bodemtypes	23
1.3.2.3.2 Bodemerosie	24
1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	25
1.3.2.5 Hydrografie	27
1.3.3 Gekende archeologische waarden	28
1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek	28
1.3.3.1.1 Historische achtergrond	28
1.3.3.1.2 Historische kaarten	32
1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	40
1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	47

1.3.3.2.1	CAI.....	47
1.3.3.2.2	Opgraving Sint-Pietersplein Gent.....	49
1.3.3.2.3	TAW-gegevens archeologische data.....	51
1.3.3.3	<i>Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader</i>	<i>54</i>
1.4	Synthese	56
Deel 2:	Bibliografie.....	58
Deel 3:	Bijlagen.....	60

FIGURENLIJST (2017J170)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 3: Snedes huidige toestand van het projectgebied	11
Figuur 4. Plattegrond kelder	12
Figuur 5: Te behouden bebouwing weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	12
Figuur 6: Doorsnede ontworpen toestand (Bron: Opdrachtgever).....	14
Figuur 7: Geplande bodemingrepen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).....	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).....	24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 15: Hoogteverloop van het projectgebied (van west naar oost) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).....	26
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 17: Reconstructie van de vroegste middeleeuwse kern (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 14)	29
Figuur 18: Overzicht van de gebiedsuitbreiding van de stad Gent in de 13 ^{de} en het begin van de 14 ^{de} eeuw, waardoor een nieuwe, derde stadsomwalling nodig was. (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 22)	29
Figuur 19: Tweede stadsomwalling Gent 1100 (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 16).....	29
Figuur 20: Panoramisch zicht op Gent, 1534, STAM, topografisch beeld van de stad zoals die er uitzag vóór de cruciale ingrepen die op bevel van Keizer Karel V werden uitgevoerd (Stad Gent, STAM, Bijlokecollectie).....	30
Figuur 21: Projectgebied bij benadering weergegeven op het Panoramisch plan van Gent, 1534 (STAM Gent)	32
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Koninklijk Belgisch Rijksarchief)	33
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de kaart van Braun & Hogenberg, 1582.	34
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).....	34

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).	35
Figuur 26: De potjesmarkt van Sint-Pieters, met de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de abdij op de achtergrond, David Teniers de Jonge, midden 17de eeuw (Paris, Bridgeman Art).	35
Figuur 27: De abtsgebouwen op de voorstelling van David Teniers de Jonghe, midden 17de eeuw (Paris, Bridgeman Art).	36
Figuur 28: Schematische voorstelling van de Onze-Lieve-Vrouwe-kerk (90) en het projectgebied op het stadsplan van Ignace Malfeson, 1756 (Stad Gent, Stadsarchief).	36
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 30: De rijk versierde tuinmuur op een aquarel uit de Gensche Kronycke, tweede helft 18de eeuw (Gent, Universiteitsbibliotheek).	37
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op een detail uit het stadsplan van Gent van G. Goethals, 1796 (Gent, Universiteitsbibliotheek).	38
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart (Bron: Geopunt)	39
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	42
Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).	42
Figuur 40. Monumentale trappenpartij die de verbinding vormt tussen het Sint-Pietersplein en het hoger gelegen Sint-Amandplein, met aanduiding van het projectgebied (©google maps).	43
Figuur 41. Werktekening tot de nivellering van het Sint-Pietersplein in 1810-1811. Doorsneden, plattegrond en aanduiding van de percelen. Schaalverhouding 1/1000. Pentekening op kalk (met dank aan de Dienst Stadsarcheologie Gent).	44
Figuur 42. Situering van het plangebied op het opmetingsplan, voor de nivellering van het Sint-Pietersplein (met dank aan de Dienst Stadsarcheologie Gent).	45
Figuur 43. AG L 31 / 15a . Place de St. Pierre - Etât des lieux en 1849 Plan nr. 2. Plaine de St. Pierre - Etât des lieux en 1847 Plan n° 1. Afbeeldingen van de plattegronden van het Sint-Pietersplein in 1849 en 1847. Doorsneden van de nivellerings in 1847 en 1849 in de lengte en de breedte. Schaalverhouding in meter. Ontwerp: Charles Leclerc-Restieaux. Lithodruk. (met dank aan de Dienst Stadsarcheologie Gent).	46
Figuur 44: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van de CAI-polygoenen (Bron: Geopunt).	47
Figuur 45. Doorsnede van 1 van de parallelle greppels (BRU & VERMEIREN 2010, afb. 6)	49

Figuur 46. Lokalisatie van de 2 parallelle grachten op het Sint-Pietersplein (BRU & VERMEIREN 2010, afb. 5).....	49
Figuur 47: Locatie onderzoeksgebied en Onze-Lieve-Vrouwekerk op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).	50
Figuur 48. Plan met situering van de verschillende opgravingszones (Dienst Stadsarcheologie Gent) ...	51
Figuur 49. Aanduiding doorsnede van figuur 50	52
Figuur 50. Hypothetische reconstructie van het oorspronkelijke niveau	52
Figuur 51: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 t.a.v. het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal).	54
Figuur 52. Synthesepan.....	57

TABELLENLIJST (2017J170)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	7
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	19
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	39
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.	47

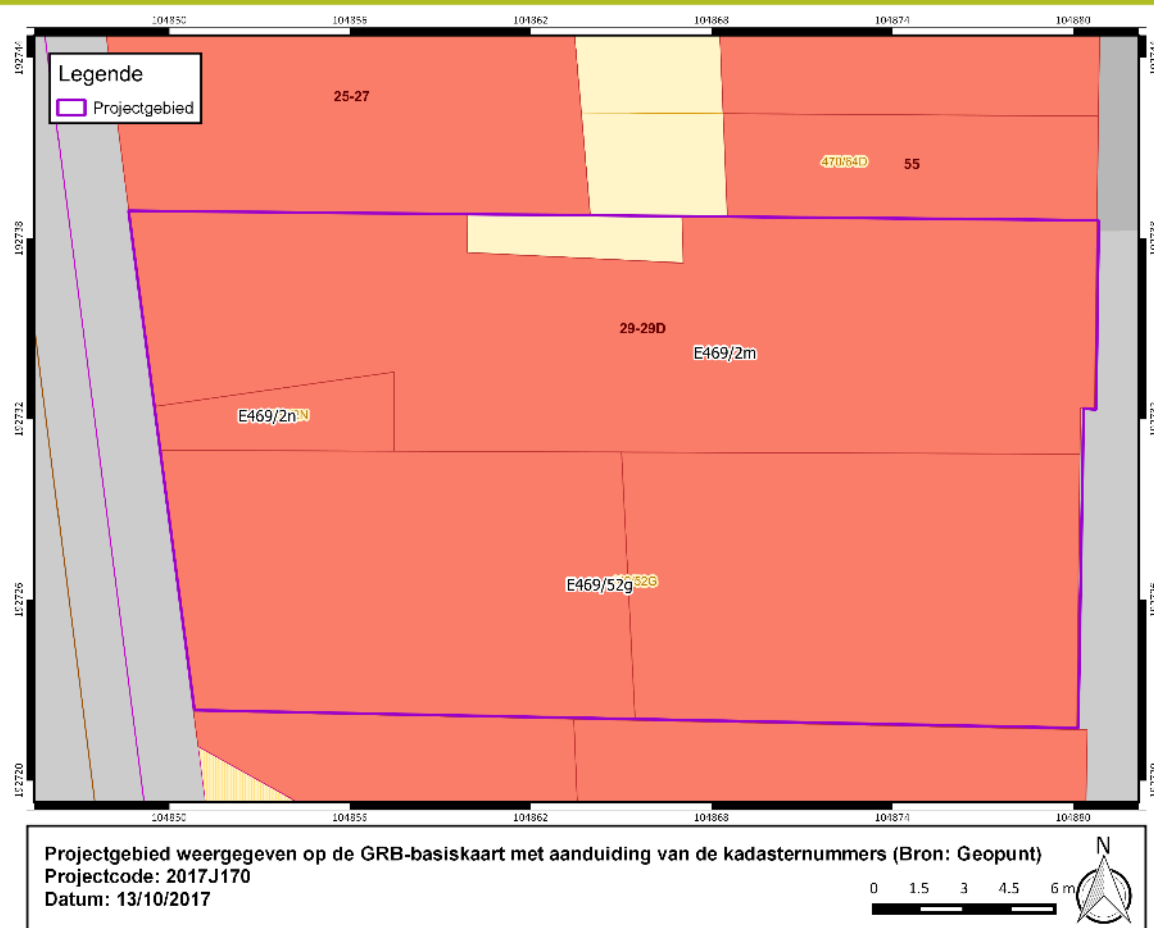
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

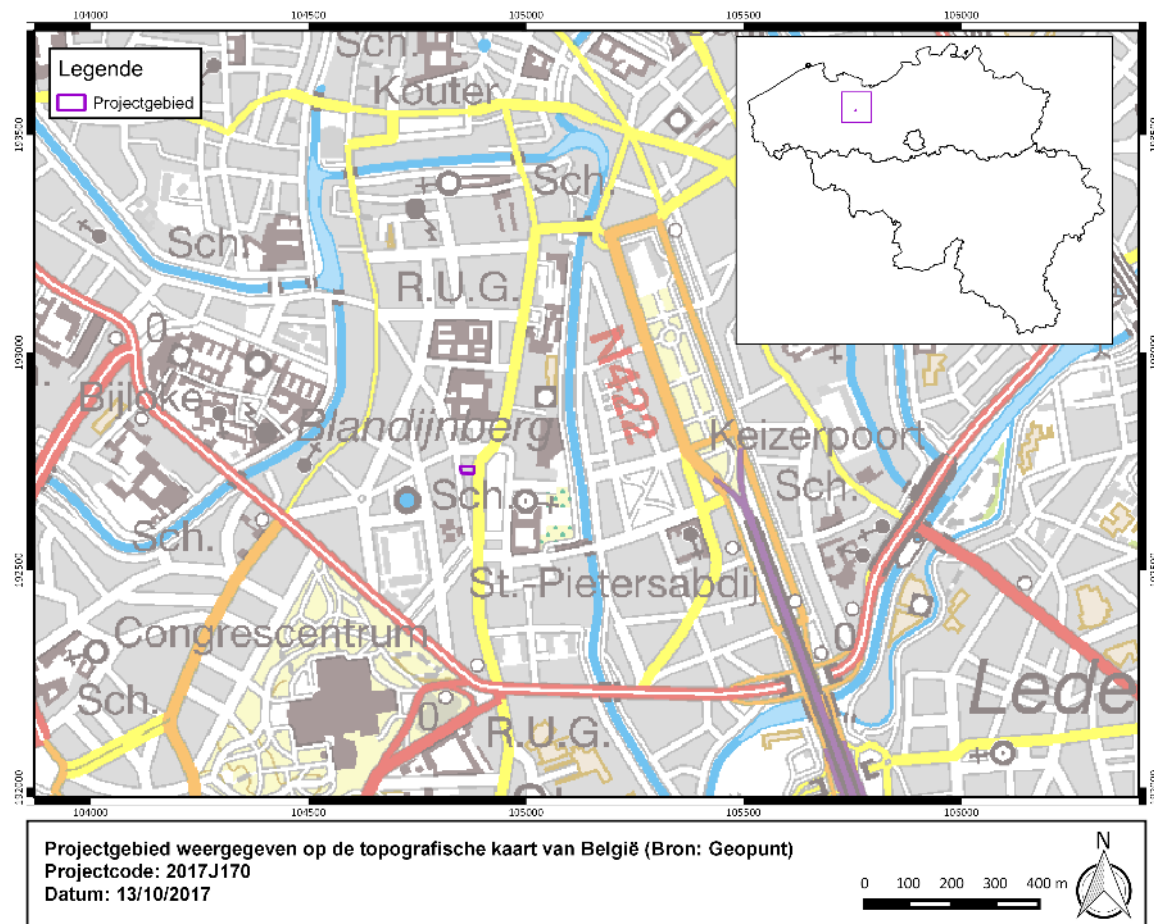
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Gent
	Deelgemeente	/
	Postcode	90000
	Adres	Sint-Pietersplein / Sint-Amandstraat 9000 Gent
	Toponiem	Sint-Pietersplein
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 104828 Y _{min} = 192707 X _{max} = 104899 Y _{max} = 192756
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Gent, Afdeling 5, Sectie E, nr's: 469/2n, 469/2m, 469/52g Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Dienst Stadsarcheologie Gent	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van appartementen met ondergrondse parkeergarage. Het projectgebied wordt in deze studie Sint-Pietersplein Gent genoemd. Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Sint-Pietersplein Gent. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

1.2.2 Juridische context

Het projectgebied situeert zich op het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich binnen de archeologisch vastgestelde zone 'historische stadskern van Gent'. Het plangebied is niet gelegen binnen een archeologische site of een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 513 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein

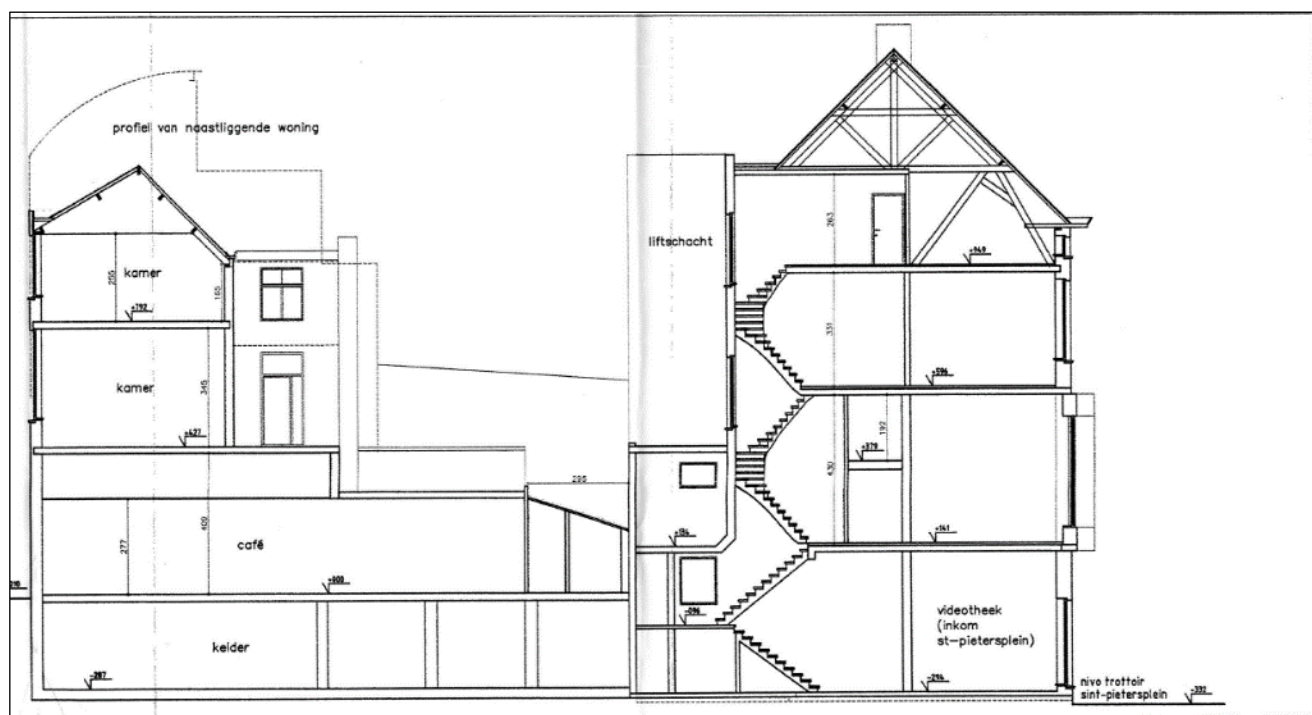
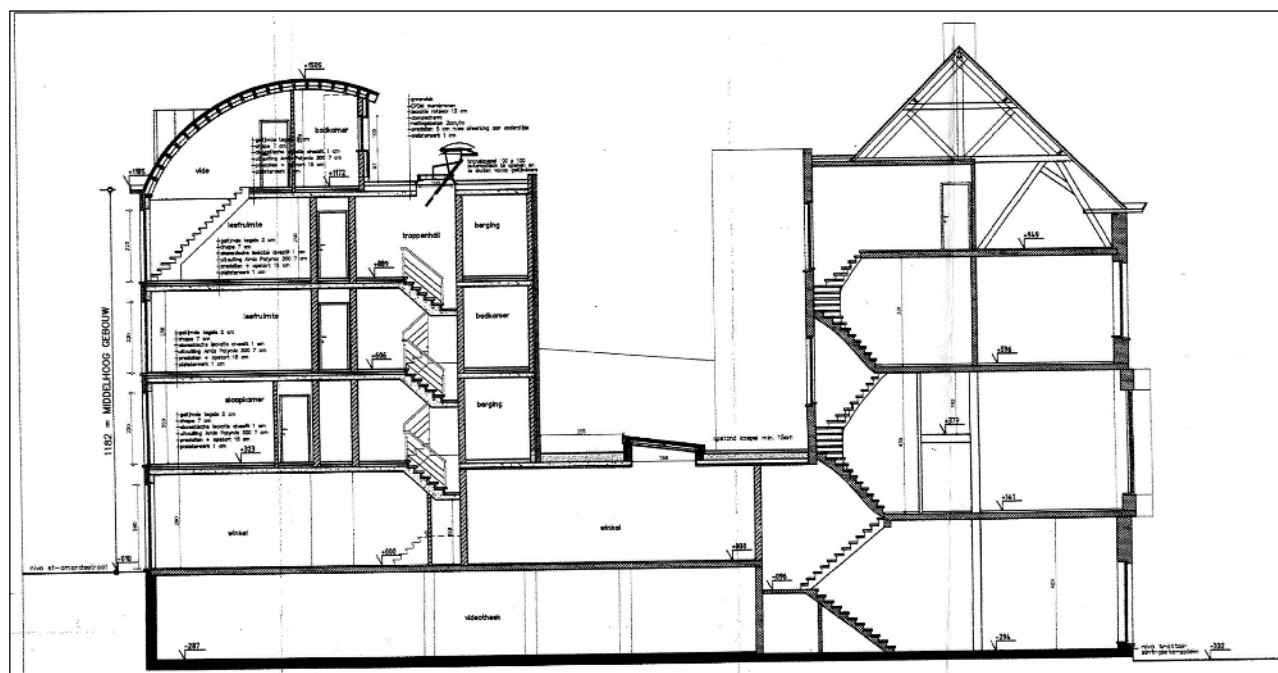
Binnen de grenzen van projectgebied Sint-Pietersplein Gent werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Oppervlakte onderzoeksterrein: 513 m².

De opdrachtgever plant de sloop van de huidige bebouwing en funderingen binnen de contouren van het plangebied met uitzondering van het gebouwenbestand ter hoogte van Sint-Pietersnieuwstraat 53. Na sloop van de bebouwing wordt een ondergrondse parkeergelegenheid voorzien met diepte van -1 verdieping t.a.v. vloerpas Sint-Pietersplein. En -2 t.a.v. vloerpas Sint-Amandstraat.

Huidige toestand van het terrein

Figuur 3: Snedes huidige toestand van het projectgebied

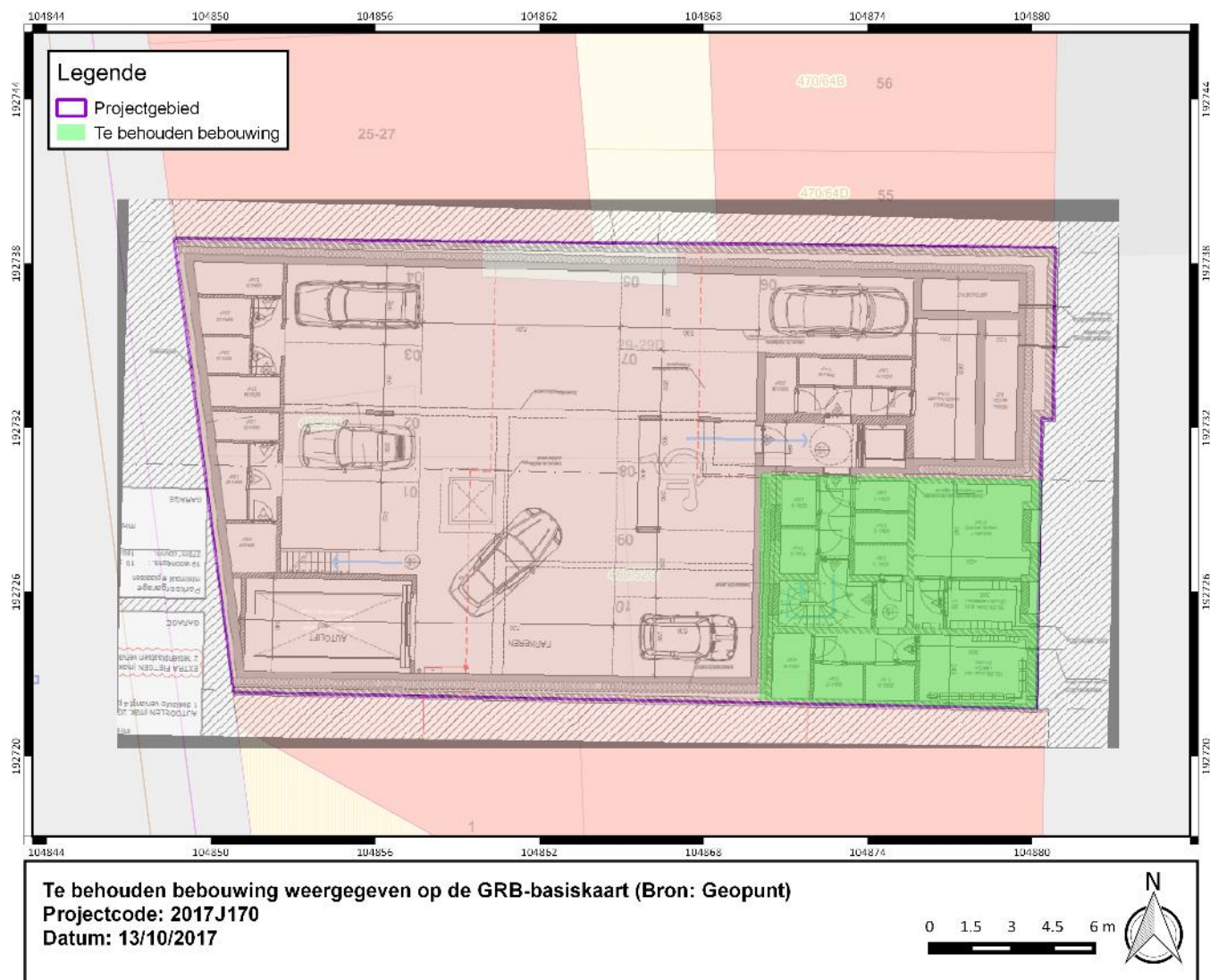
Figuur 4. Plattegrond kelder

De plannen tonen duidelijk een niveauverschil tussen de zijde Sint-Amandstraat (Figuur 3, links) en de zijde Sint-Pietersplein (Figuur 3, rechts). Het straatniveau aan de zijde van het Sint-Pietersplein situeert zich op ca. 23,90m TAW; aan de zijde van de Sint-Amandstraat op ca. 27,10m TAW (**Figuur 47**).

Het huidige gebouwenbestand is onderkelderd tot op niveau -1 t.a.v. het straatniveau van de Sint-Amandstraat. De diepte van deze bestaande onderkeldering bedraagt ca. 3m t.a.v. het straatniveau Sint-Amandstraat (Figuur 3). T.g.v. het hoogteverschil correspondeert de onderkant van het kelderniveau min of meer met het straatniveau aan de zijde van het Sint-Pietersplein.

Op de doorsneden is er geen onderkeldering weergegeven onder de bebouwing aan de zijde Sint-Pietersplein. Niettemin kan op basis van de grondplannen van de bestaande toestand afgeleid worden dat ook hier een gedeeltelijke onderkeldering aanwezig is (Figuur 4). Voor de contour van deze bestaande onderkeldering aan de zijde Sint-Pietersplein zie de groene invulling op Figuur 5.

Sloop

Figuur 5: Te behouden bebouwing weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

In het kader van de bouwaanvraag wordt de bestaande bebouwing gesloopt en worden funderingen en onderkelderingen uitgebroken. Een uitzondering vormt de bebouwing ter hoogte van Sint-Pietersplein 53, op Figuur 5 weergegeven met een groene opvulling. Daarnaast wordt de beschermde gevel ter hoogte van het Sint-Pietersplein behouden. Het volume dat behouden wordt, heeft een oppervlakte van 84m², het te slopen volume heeft een oppervlakte van 430m².

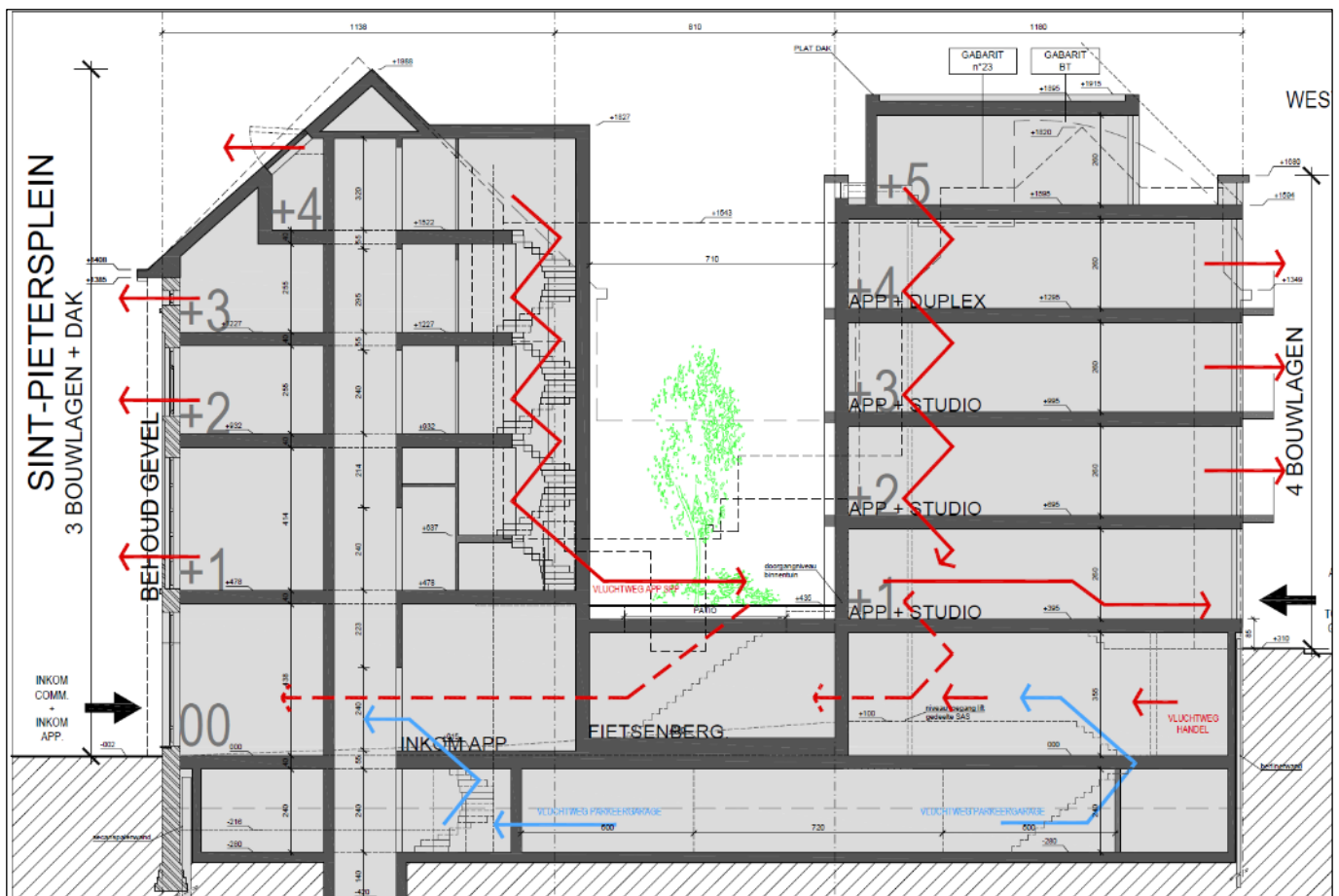
Geplande werken

Na sloop van de bestaande bebouwing en onderkeldering (met uitzondering van Sint-Pietersnieuwstraat 53) gaat de opdrachtgever over tot de bouw van een aantal appartementen met bijhorende inkom, binnenruimte, fietsenberging, ondergrondse parkeergarage en lift.

De bouw van deze appartementen met bijhorende infrastructuur en ondergrondse parkeergarage betreffen onderstaande ingrepen:

- Een uitgraving van ca. 3 meter binnen de ongeroerde bodem over een oppervlakte van 430 m² (dit is het volledige projectgebied met uitzondering van Sint-Pietersnieuwstraat 53, waar de bestaande kelder word geheroriënteerd in functie van de nieuwe bebouwing.) De onderkeldering zijde Sint-Amandstraat wordt dus uitgediept van bestaand niveau -1 t.a.v. het straatniveau tot gepland niveau -2 t.a.v. het straatniveau, de zijde van Sint-Pietersplein, (met uitzondering van huisnummer 53) wordt uitgediept van bestaand niveau 0 t.a.v. de straatzijde tot gepland niveau -1 t.a.v. de straatzijde.
- Een uitgraving van ca. 4,5 meter ter hoogte van de geplande liftschacht.

De parking wordt aangelegd door middel van een vloerplaat en secalerwand en berlinerwand.

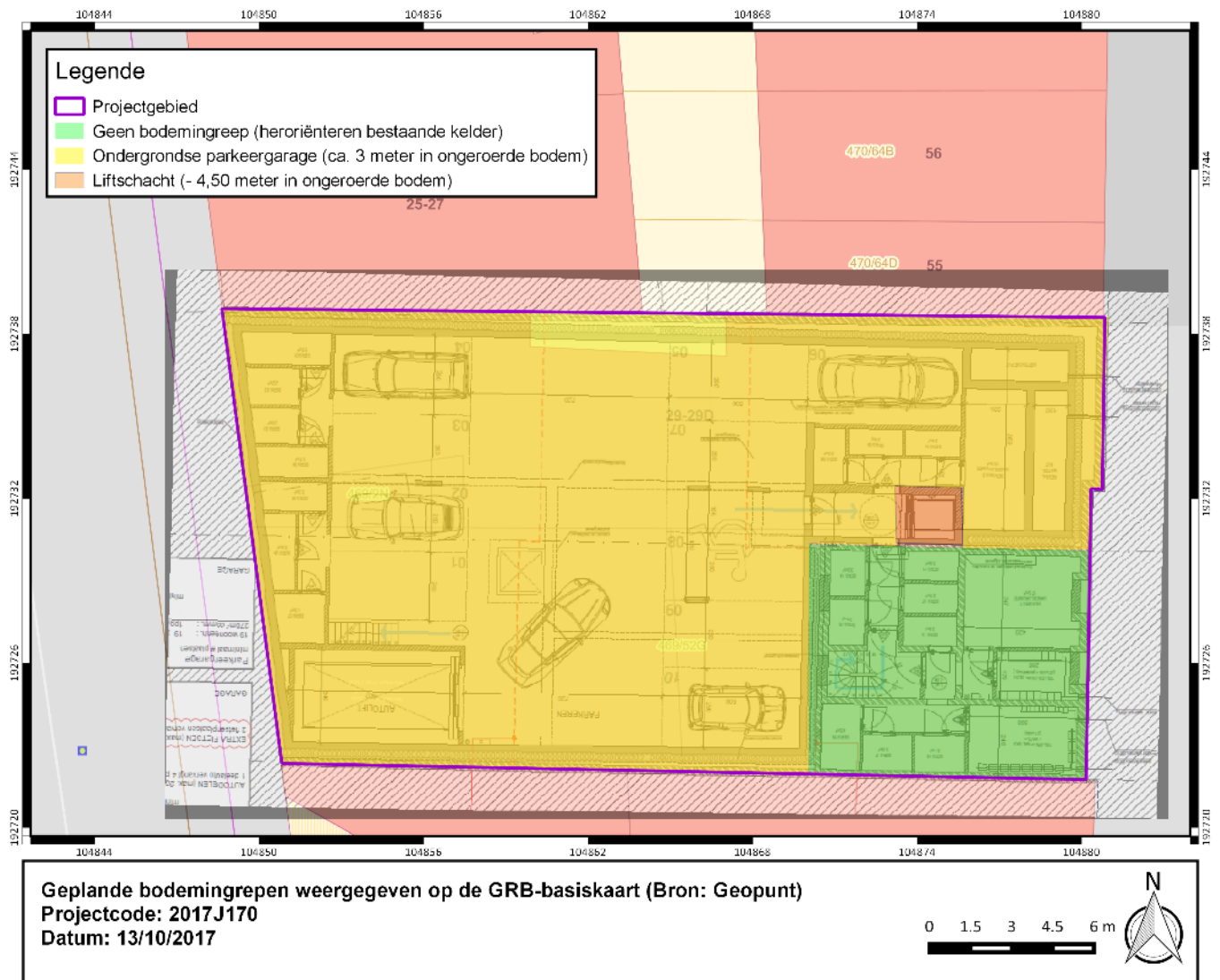
Figuur 6: Doorsnede ontworpen toestand (Bron: Opdrachtgever).

Synthese geplande werken

Groene zone: ca. 83 m² - geen bodemingreep – heroriëntering bestaande kelder.

Gele zone: ca. 430 m² - bodemingreep van ca. 0 tot 3 meter t.a.v. straatniveau Sint-Pietersplein en ca. 3 tot 6 meter t.a.v. straatniveau Sint-Amandstraat.

Oranje zone: ca. 8 m² - Liftschacht met bodemingreep tot 4,50 meter t.a.v. straatniveau Sint-Pietersplein.

Figuur 7: Geplande bodemingrepen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Voor een gedetailleerd overzicht van de geplande werken zie *Bijlage 1 – Bouwplannen geplande werken*

1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.2.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

Bron	Jaartal
Panoramisch plan	1534
Deventerkaart	1556
Braun en Hogenberg	1582
Sanderuskaart	1641
Sanderus (panorama)	1641
Malfeson	1756
Kaart van Ferraris	1771-1777
Goethals	1796
Vandermaelenkaart	1846-1854
Ministeriekaart	1950-1970

Op basis van dit kaartmateriaal kan de bewoningsgeschiedenis vanaf de tweede helft van de 16de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis. De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.2.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.2.6.6 Algemene wetenschappelijke advisering en advies van specialisten

De resultaten van het bureauonderzoek en het advies werden overlegd met de Dienst Stadsarcheologie Gent.

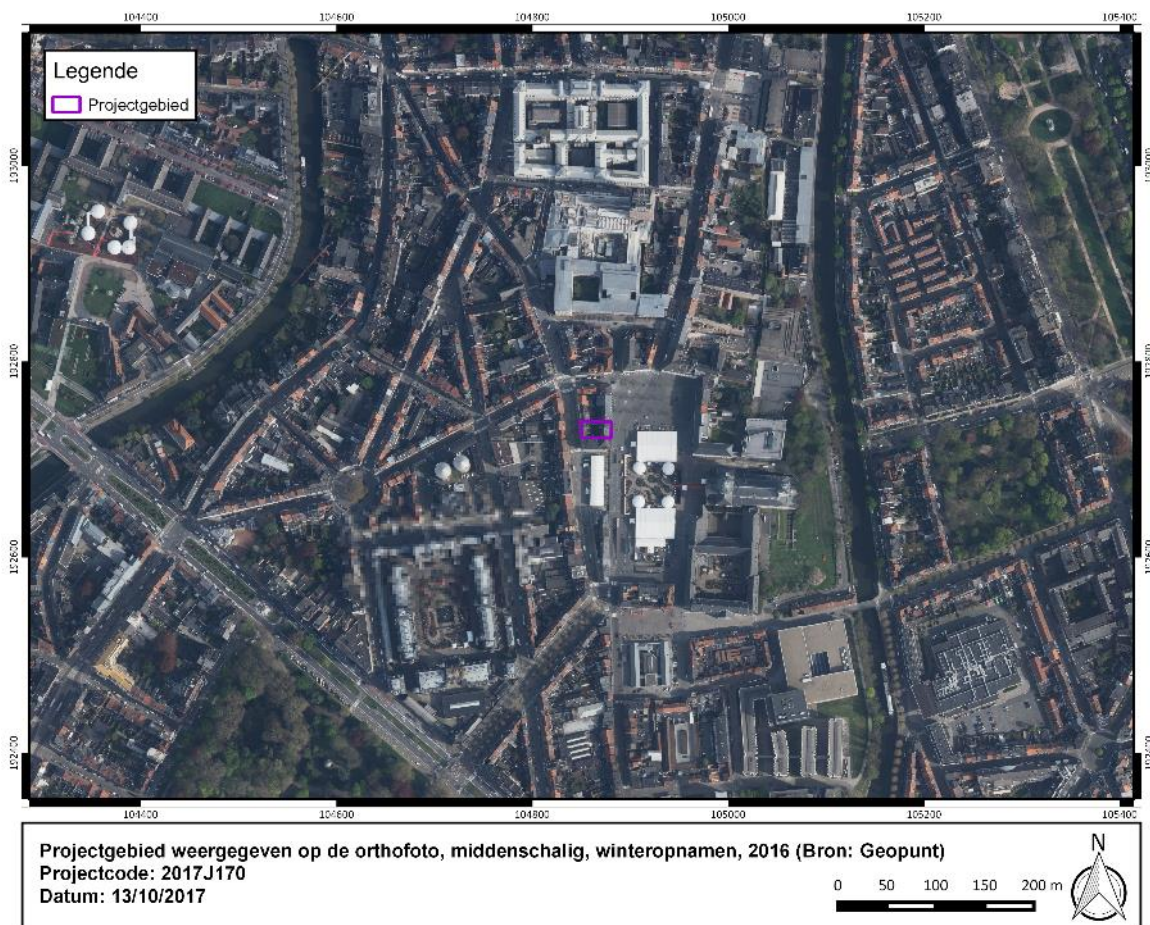
1.3 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.3.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Gent, hoofdstad van de provincie Oost-Vlaanderen. Het plangebied is ingesloten tussen de Sint-Amandstraat ten westen en het Sint-Pietersplein ten oosten. Zowel ten noorden als ten zuiden grenst het onderzoeksterrein aan bebouwing. De stadskern van Gent (Korenmarkt) situeert zich ca. 1,3 kilometer ten noorden.

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

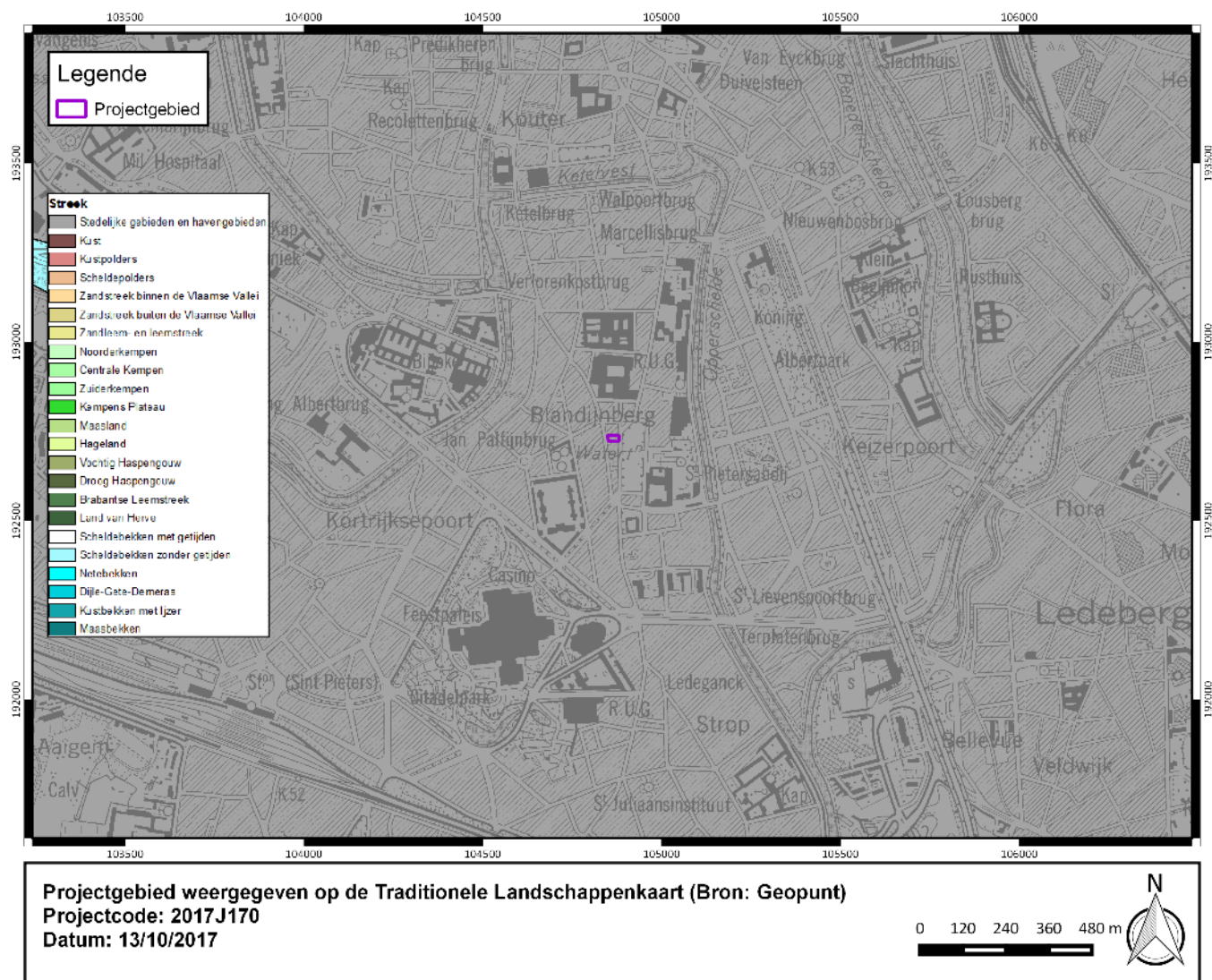
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Formatie van Lede
Quartair	Type 1: eolische afzetting
Bodentypes	OB
Potentiële bodemerosie	Geen info
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Hoogte tussen ca. 24 en 26,5 m TAW
Hydrografie	Bekken van de Gentse kanalen (deelbekken: Gentse binnenwateren) Waterlopen: Nederschelde, Ketelvest, Leie

1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied situeert zich binnen stedelijke gebieden en havengebieden.

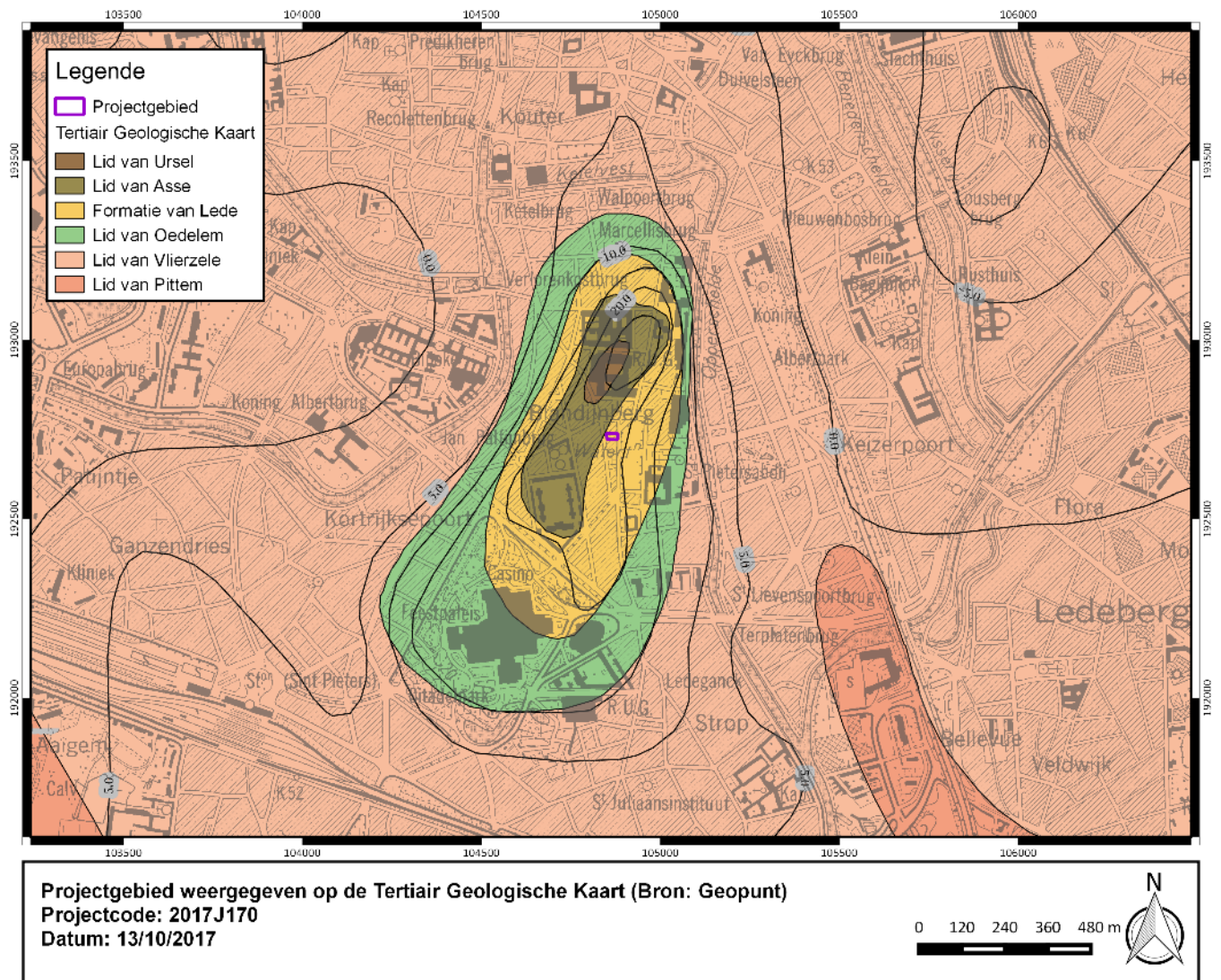

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.2 Geologie

1.3.2.2.1 Tertiair

Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Lede**. Deze formatie bestaat uit ondiep-mariene zandige sedimenten en komt voor in het noorden van Oost-Vlaanderen en Brabant en in het grootste deel van Antwerpen. De formatie is opgebouwd uit kalk- en glauconiethoudend fijn zand afgezet in een kalm, kustnabij milieu met stroming vanuit de oostkust van Groot-Brittannië. De formatie is meestal ontkalkt naar het zuiden toe en er kunnen ijzeroxidecocreities voorkomen. De basis bestaat uit een grindlaagje met herwerkte fragmenten uit onderliggende afzettingen, herwerkte schelpen en *Nummulites laevigatus*. Indien de formatie niet verweerd is kan deze makkelijk herkend worden door de aanwezigheid van *Nummulites variolarius*. De formatie bevat tevens drie banken zandige kalksteen of kalkzandsteen en zijn ontstaan op niveaus die oorspronkelijk een aanrijking hebben van biogeen materiaal. Deze aanrijking komt door accumulatie van schelpfragmenten afgezet onder invloed van stormen (tempestieten) bij sporadische zeespiegeldalingen. De zandsteenbanken werden intensief ontgonnen als bouwsteen (Balegemse Steen).

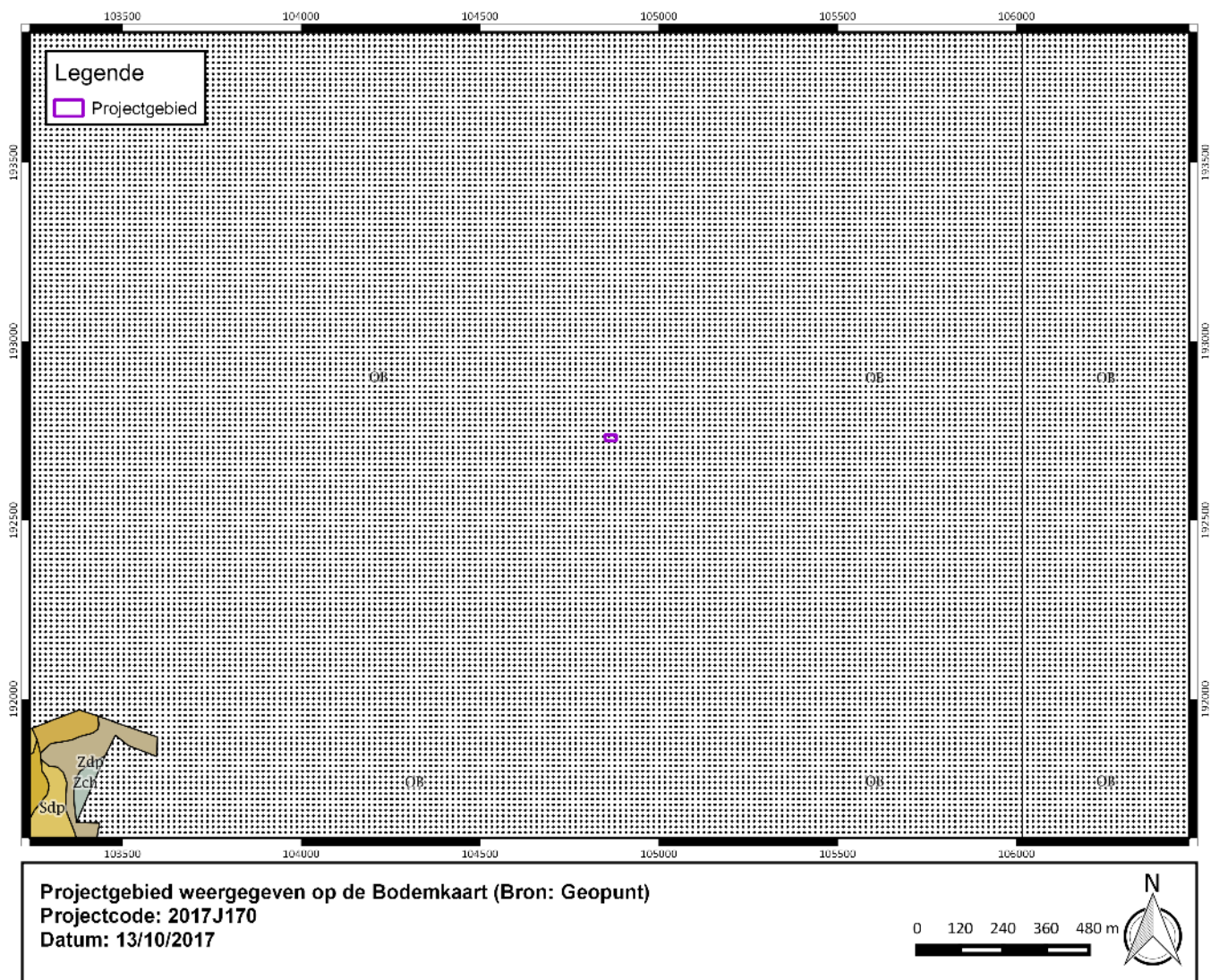

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.3 Bodem

1.3.2.3.1 Bodemtypes

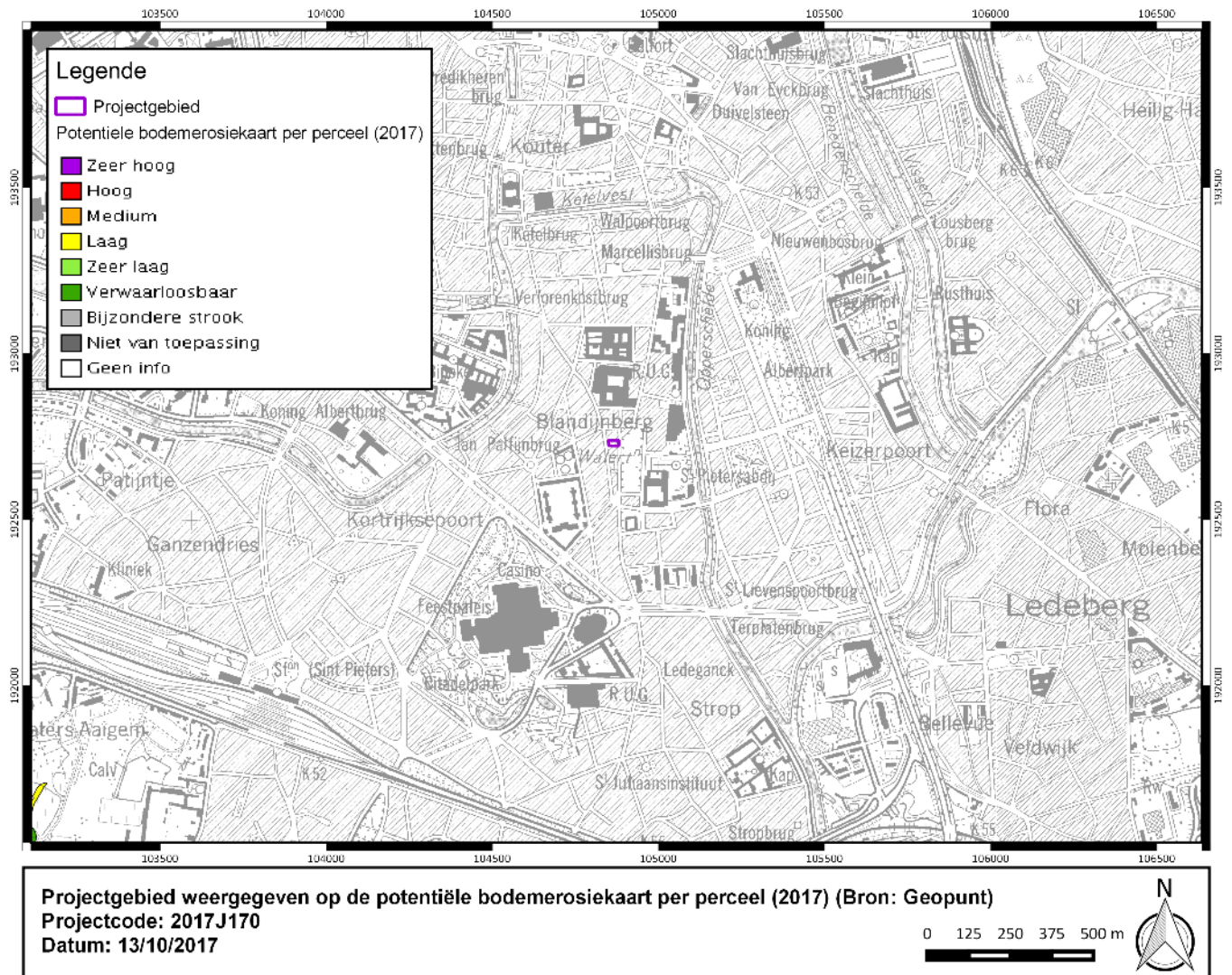
Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.3.2 Bodemerosie

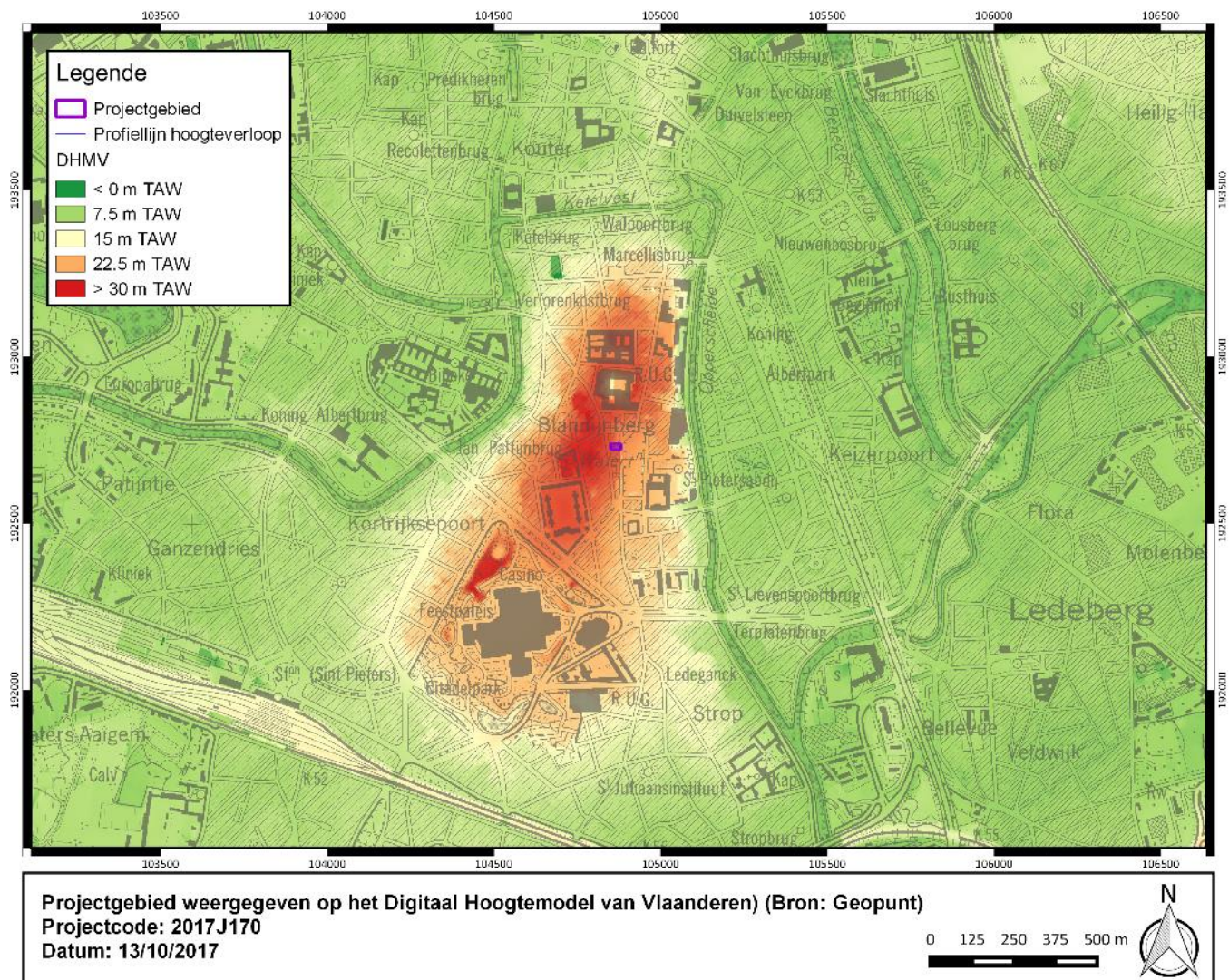
Er is geen info gekend over de potentiële bodemerosie van het projectgebied.

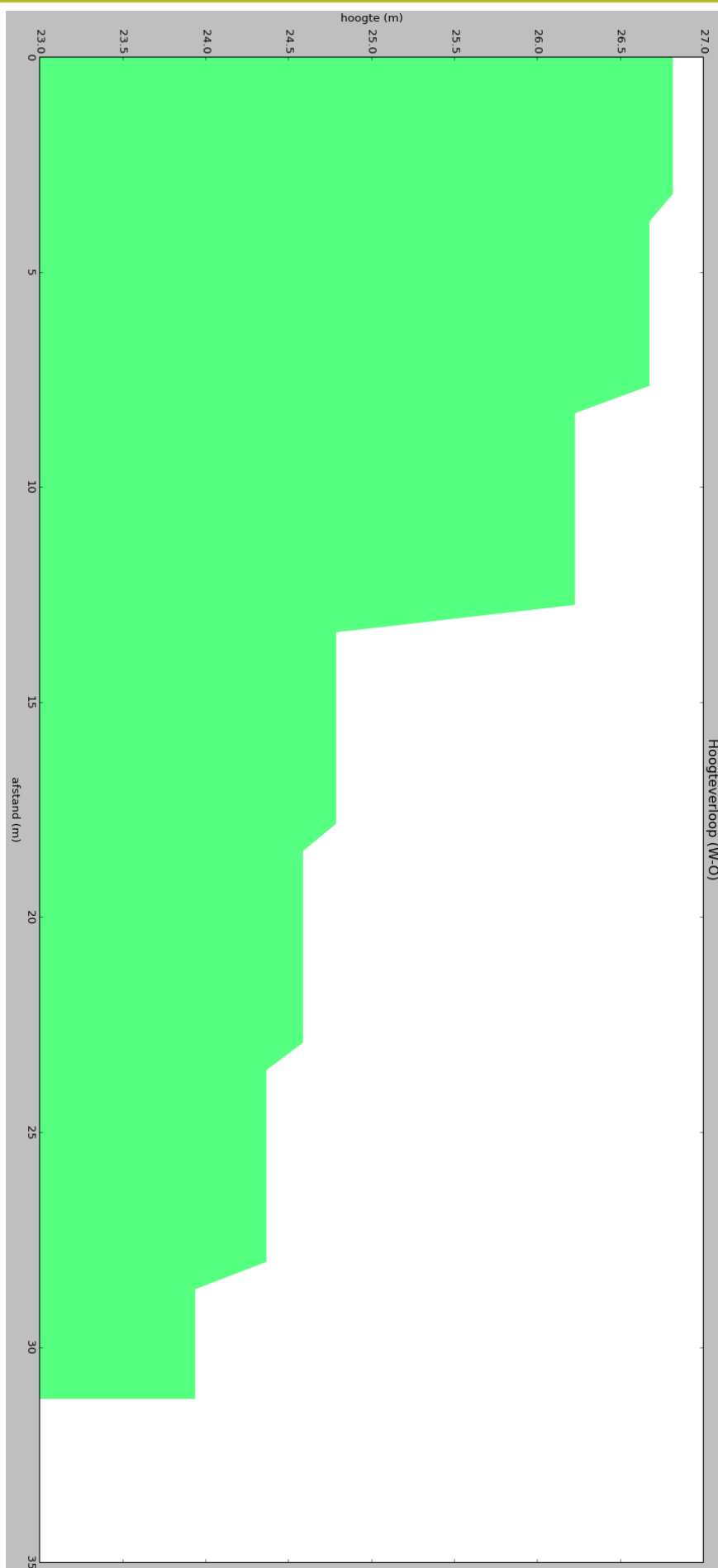
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).

1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied is gelegen op de Blandijnberg. Aan de westelijke zijde bedraagt de hoogte ca. 26,5 m TAW terwijl aan de oostelijke zijde de hoogte ca. 24 m TAW bedraagt.

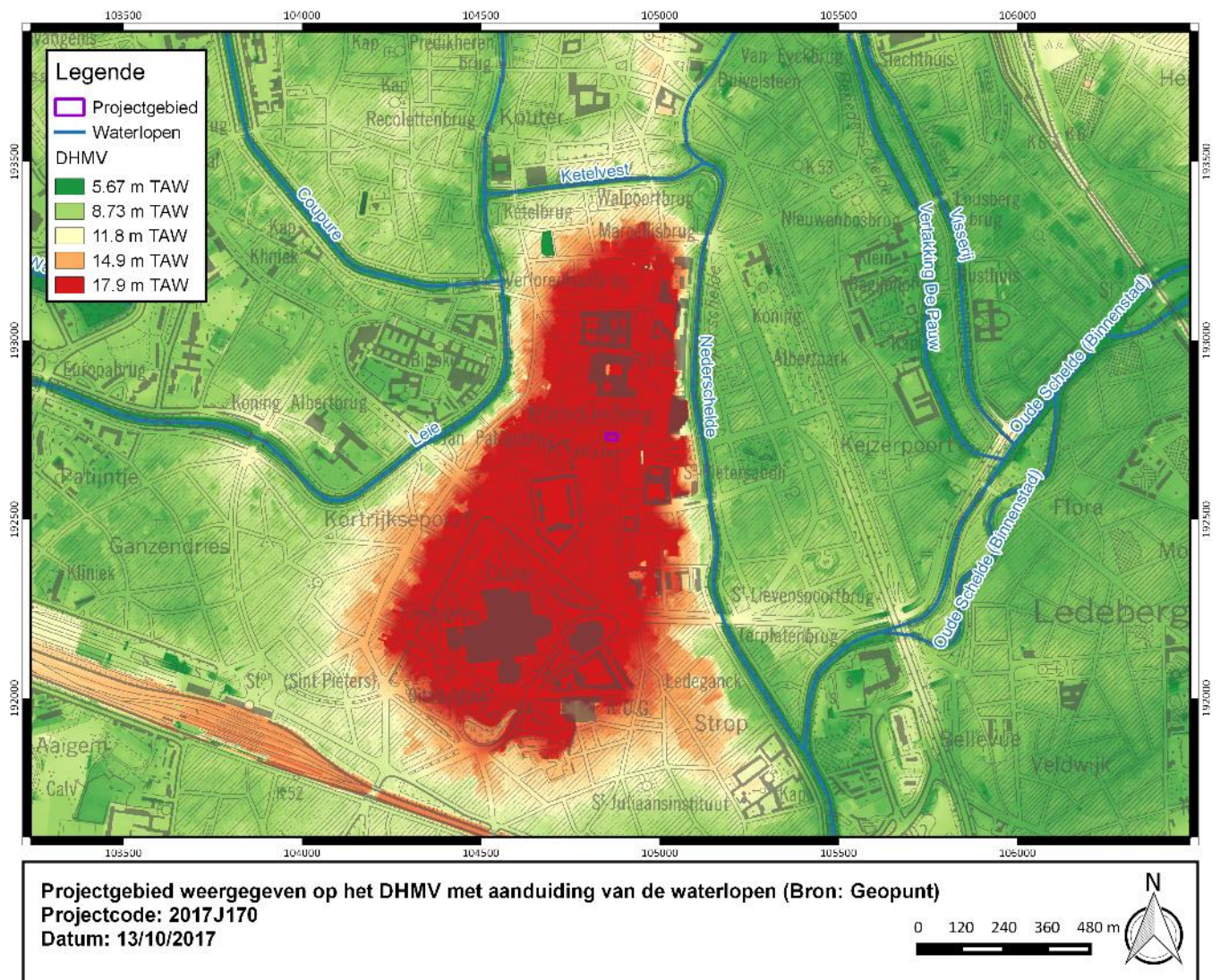
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 15: Hoogteverloop van het projectgebied (van west naar oost) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

1.3.2.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het bekken van de Gentse kanalen (deelbekken: Gentse binnenwateren). Ten oosten stroomt de Nederschelde, ten noorden stroomt de Ketelvest en ten westen stroomt de Leie.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

1.3.3 Gekende archeologische waarden

1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.3.3.1.1 Historische achtergrond

Het ontstaan van Gent hangt zeer nauw samen met haar geografisch gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Een belangrijk gedeelte van het handelsverkeer heeft door de eeuwen heen langs deze waterwegen plaats gevonden.

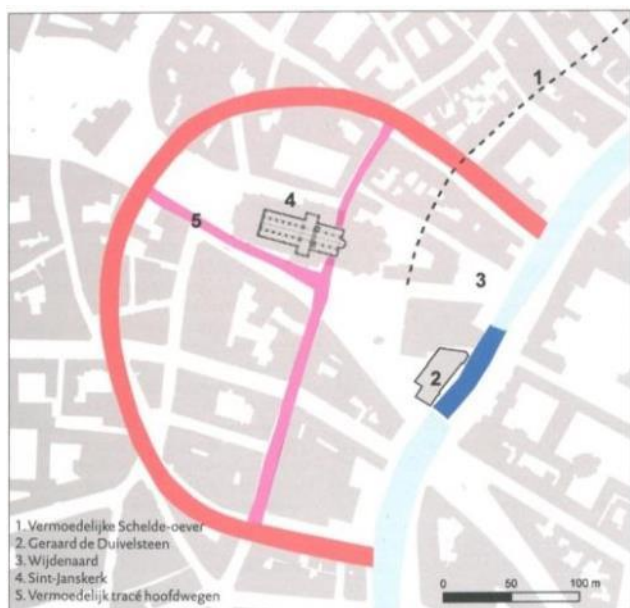
In het tweede kwart van de 7de eeuw werd door Amandus de Sint-Baafsabdij gesticht.¹ Kort na 650 volgde dan de stichting van een tweede klooster, Blandinium genoemd (later Sint-Pietersabdij) op de top van de Blandijnberg. Buiten en onafhankelijk van deze kloosterstichtingen was, mogelijk in de 7de eeuw, een agrarische nederzetting gevestigd op de hoger gelegen Zandberg, aan de linkerzijde van de Schelde. In het tweede kwart van de 9de eeuw was deze nederzetting, die *Gandavum* genoemd werd, uitgegroeid tot een *portus* met handelskarakter. In 879-883 werden de twee kloosters vernield door invallen van de Noormannen.²

Wanneer de Noormannen weggetrokken waren, werd op het einde van de 9de of begin 10de eeuw een grafelijk *castrum* opgericht op de plaats waar zich nu het Gravensteen bevindt tussen de Leie en enkele zijtakken van deze rivier, op ongeveer 1 kilometer afstand van de samenvloeiing met de Schelde. Dit eiland omvatte oorspronkelijk twee duidelijk te onderscheiden gebieden. Het eerste gedeelte bevatte enkel castrale gebouwen, meer bepaald een stenen verdedigingstoren, een houten huis voor de graaf, de Sint-Veerlekerk, een huis voor de proost en de scholen van het Sint-Veerlekapittel. Het tweede gedeelte bevatte een oude bevolkingsnederzetting, een typische *burgus*. Immers, toen de vroegere bewoners zich na het vertrek van de Noormannen hergroepeerden, zocht men in de eerste plaats de veiligheid van het *castrum* en vestigde men zich in de onmiddellijke nabijheid daarvan rond de huidige Groentemarkt (vroeger Vismarkt) en langs beide oevers van de Leie aan Gras- en Koornlei. Deze nieuwe *portus* ontplooidde zich op voorspoedige wijze, terwijl ook het oudere *portus* op de Zandberg terug tot leven kwam. In 941 werd ten behoeve van deze *portus*-bewoners een bidplaats opgericht, de Sint-Janskerk, op de plaats van de latere Sint-Baafskathedraal. Deze beide bevolkingskernen groeiden in de loop van de 10de eeuw naar elkaar toe langs een rechte verbindingssas, de Hoogpoort. Nog in de 10de eeuw werd de heropbouw van beide abdijen met steun van de graven van Vlaanderen aangevat. Rond deze abdijen zullen zich nadien dorpen vormen, die oorspronkelijk geen deel uitmaakten van het stedelijke *portus*. Dit laatste breidde zich snel uit in verschillende richtingen. Dit wordt onder meer aangetoond door de nieuwe markten en kerken die in de 11de eeuw opgericht werden: de Vrijdagmarkt en de Sint-Jacobskerk ten noordoosten van het *castrum*, de Koornaard en de Sint-Niklaaskerk op de rechteroever van de Leie, de Sint-Michielskerk op de linkeroever van deze rivier.³

¹ Pas, P., De Gentse Sint-Baafsabdij en haar dorp, Heusden by Pas, 1999, p.15.

² Boone, M; Van Bruaene, A.; Verbruggen, C., Deneckere G, & Mantels, R., Sint-Baafsabdij, De bedevaart: ritueel van religiositeit, machtsaanspraken en identiteit, Geloven in Gent, 2015, p.117

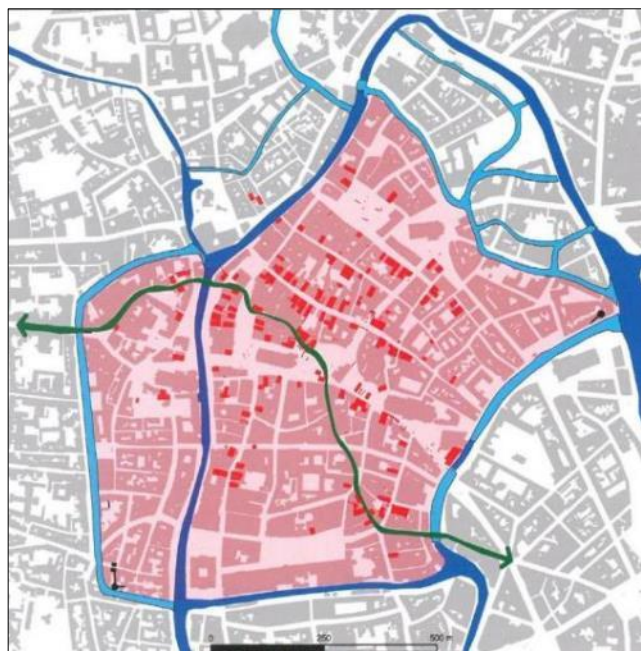
³ Inventaris.onroerendergoed.be/ erfgoedobjecten/121063

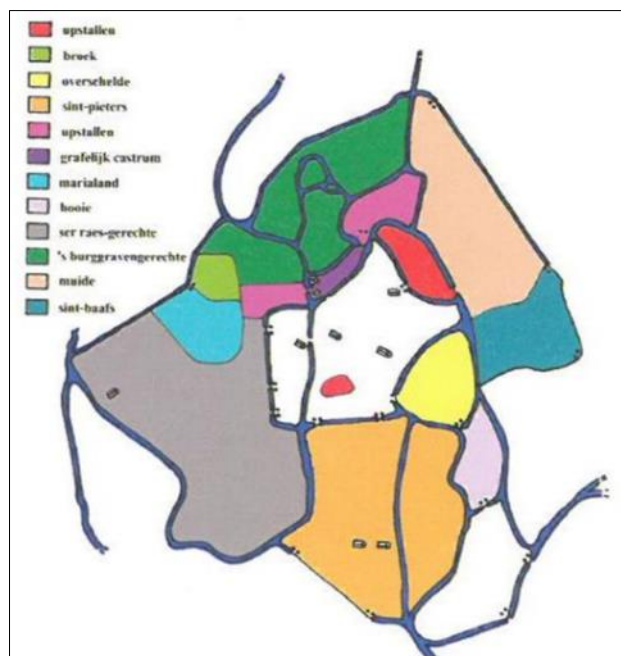
Figuur 17: Reconstructie van de vroegste middeleeuwse kern (CAPITEYN, CHARLES & LAEMAN 2007, 14)

Men kan de economische bezigheid van de inwoners van de Gentse *portus* afleiden aan de benaming van de straten. Tijdens de 10de en 11de eeuw wijzen deze straatnamen op het belang van de landbouw en de veeteelt. Vanaf de 12de en 13de eeuw weerspiegelen de benamingen het belang van verschillende nieuwe nijverheden, zoals de Voldersstraat, de Corduaniersstraat, etc.

De Gentse *portus*-bewoners streefden naar meer en meer onafhankelijkheid van de kasselrijrechtbank van de Oudburg. Aan het einde van de 11de of het begin van de 12de eeuw beschikten de Gentenaars over een eigen schepenbank. Door de toenemende economische activiteit kent de stad een snelle ontwikkeling.

Figuur 19: Tweede stadsomwalling Gent 1100 (CAPITEYN, CHARLES & LAEMAN 2007, 16)

Figuur 18: Overzicht van de gebiedsuitbreiding van de stad Gent in de 13de en het begin van de 14de eeuw, waardoor een nieuwe, derde stadsomwalling nodig was. (CAPITEYN, CHARLES & LAEMAN 2007, 22)¹

Rond 1100 werd de stad omgeven door een watergordel, deze gordel bestond deels uit natuurlijke waterlopen, deels uit gegraven grachten. Zo werd het Gentse gebied in de vorm van een kuip van 80 ha groot, omgeven door de Reep (Schelde) ten oosten, door de Ottogracht ten noordoosten, de Leie ten noordwesten, de gegraven Houtlei ten westen en de gegraven Ketelgracht ten zuiden. Minstens vier poorten verleenden toegang tot de stad: de Brabantpoort, de Ketelpoort, de Torenpoort en de poort aan de Steenbrug. De Kuip werd op bepaalde plaatsen versterkt door wallen, gemetselde muren, torens en sluizen. De economische bloei van Gent, die vooral gebaseerd was op de lakennijverheid en de graanhandel, ging gepaard met een toename van de bevolking. Het centrale deel van de stad was sterk bebouwd. In deze periode worden de eerste stenen patriciërshuizen gebouwd en worden de kerken in steen opgetrokken. Doorheen de twaalfde en dertiende eeuw kent Gent een uitbreiding, zowel demografisch als territoriaal, wat leidt tot het optrekken van een ruimere omwalling.⁴

Toen aan de hegemonie van het patricisch bewind een einde werd gesteld, werden ook de ambachtslieden bij het bestuur van de stad betrokken. In 1301 werd door de ordonnantie van Senlis een nieuw schependom ingesteld, dat voortaan zou bestaan uit twee dertientallen, die de benaming kregen van schepenen van de keure en schepenen van gedele. Het Belfort dat gebouwd werd in de 14de eeuw, stond symbool voor de stedelijke vrijheid. Gedurende de Bourgondische periode kent het particularistische Gent een moeilijke relatie met het centraal gezag.⁵

Figuur 20: Panoramisch zicht op Gent, 1534, STAM, topografisch beeld van de stad zoals die er uitzag vóór de cruciale ingrepen die op bevel van Keizer Karel V werden uitgevoerd (Stad Gent, STAM, Bijlokecollectie)

Gent heeft het uiteindelijk moeten afleggen tegen de in Gent geboren Karel V, die door de Karolijnse Concessie in 1540 de economische, sociale en politieke structuur van de stad grondig wijzigde. Niet iedereen was het hier altijd mee eens. Ambachtsgilden in steden met een lange traditie van autonoom bestuur, kwamen meermaals met de keizer in aanvaring.⁶ De privileges van de ambachten, die verstarring in de hand werkten, werden opgeheven. De bouw van een dwangburcht, het Spanjaardkasteel, werd bevolen op de plaats waar de Sint-Baafsabdij lag, waardoor het grootste deel van deze belangrijke abdij en het dorp daarrond verdween.⁷ De tweede helft van de 16de eeuw werd gekenmerkt door de godsdienstoorlogen, waarin Gent wederom een belangrijke rol zou spelen. De stad kende een calvinistisch

⁴ Capiteyn, A.; Charles, L. & Laleman, M., Historische Atlas van Gent, 2007, p.22.

⁵ Inventaris.onroerendergoed.be (online geraadpleegd op 08/09/16)

⁶ Vermeir, R., Een inleiding tot de geschiedenis van de Vroegmoderne Tijd, Van In, 2008, p.37

⁷ Steyaert, J.J., Beschrijving der Stad Gent, 1838, p.360.

bewind van 1577 tot 1584, met als belangrijkste figuren Hembyze en Ryhove. In deze periode werd een nieuwe gebastioneerde omheining rond Gent aangelegd. De eerste werken startten in 1572 maar de belangrijkste werden sinds 1577 uitgevoerd. Men volgde hierbij grotendeels de lijn van de derde omwalling. Deze derde stadsomwalling ontstond omstreeks 1300 en had een lengte van 17 kilometer. Ze ontsloot een gebied van 644 ha.⁸ In het oosten kwam de nieuwe omwalling dicht bij de stad en werden de bewaard gebleven delen van het Spanjaardskasteel in de versterking opgenomen. Deze omheining had de karakteristieke driehoekige vorm, die het Gentse grondgebied zou blijven typeren tot het einde van de achttiende eeuw. Aan het calvinistische bewind kwam een abrupt einde met het Beleg van Gent in 1583-1584. Gent verloor haar leidende rol in de Opstand tegen de Spaanse overheersing aan Antwerpen en later Holland. Vijftienduizend verlieten al dan niet gedwongen de stad. In 1600 was de Gentse bevolking teruggefallen van 50.000 voor de Opstand tot 31.000⁹

Tijdens de vroegmoderne periode kent Gent tevens een economische achteruitgang. De stad verliest haar doorgang naar de zee en de bevolking halveert. Pas in de tweede helft van de 18e eeuw volgt een economische heropleving. Onder Hollands bewind krijgt Gent in 1817 een eigen universiteit.¹⁰ tien jaar later wordt de stad weer een zeehaven, dankzij het kanaal Gent-Terneuzen. In het tafereel van de Belgische onafhankelijkheid nam Gent een aparte plaats in. Een belangrijk deel van de Gentenaren verkoos immers het oude Holland boven het nieuwe vaderland en de Gentse patriotten behoorden tot het radicale slag dat het liefst de republiek zou uitroepen. De hoop op een Hollandse restauratie leefde sterk en de verknochtheid aan het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, dat Gent gezegend had met een universiteit, een haven en een bloeiende economie, was groot.¹¹

In 1913 toont Gent zich van zijn beste zijde tijdens de Wereldtentoonstelling. Omdat het tijdens de wereldoorlogen weinig last heeft van bombardementen blijft het culturele erfgoed tot op vandaag grotendeels behouden.¹²

⁸ Boone, M., Deneckere, G., Gent: stad van alle tijden, Mercatorfonds, Gent, 2010.

⁹ Vander Schelden, B., De Gentse stadsmagistraat tijdens de calvinistische Republiek (1577-1584), Universiteit Gent, 2010.

¹⁰ Mantels, R., Gent: een geschiedenis van universiteit en stad 1817-1940, Mercatorfonds, 2013, p.5.

¹¹ Idem, p. 9.

¹² Capitayne, A., Gent in weelde herboren: wereldtentoonstelling 1913, Gent Stadsarchief, 1988.

1.3.3.1.2 Historische kaarten

Het panoramisch plan van Gent uit 1534 toont bebouwing op de rand van het onderzoeksterrein. Het plangebied situeert zich nabij het omwalde complex van de Sint-Pietersabdij en de Onze-Lieve-Vrouwekerk. De Deventerkaart toont geen bebouwing ter hoogte van het plangebied. Ter hoogte van het plangebied wordt een poel en een deel van de abdijmuur aangeduid. Het verloop van de huidige Sint-Amandstraat is reeds duidelijk waarneembaar. Precies ten oosten situeert zich de Onze-Lieve-Vrouwekerk en het ommuurde parochiekerkhof.

Figuur 21: Projectgebied bij benadering weergegeven op het Panoramisch plan van Gent, 1534 (STAM Gent)

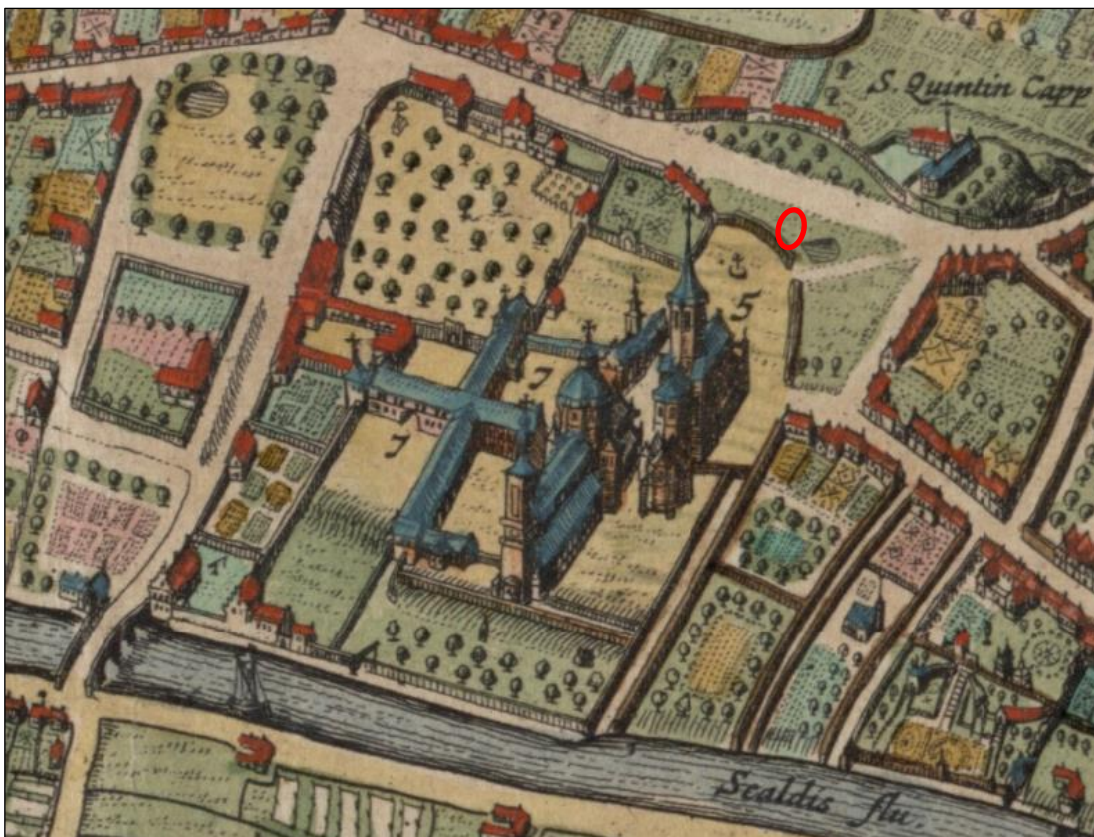

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Koninklijk Belgisch Rijksarchief)

De kaart van Braun en Hogenberg toont tevens géén bebouwing ter hoogte van het plangebied. Op de Sanderuskaart is te zien dat een deel van de abdijmuur en het parochiekerkhof zich mogelijk situeert ter hoogte van het onderzoeksterrein. Mogelijks wordt tevens een poel aangesneden. Op de panoramische voorstelling van de Sint-Pietersabdij is voornoemde poel en het open plein ter hoogte van het onderzoeksterrein duidelijk waarneembaar.

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de kaart van Braun & Hogenberg, 1582.

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

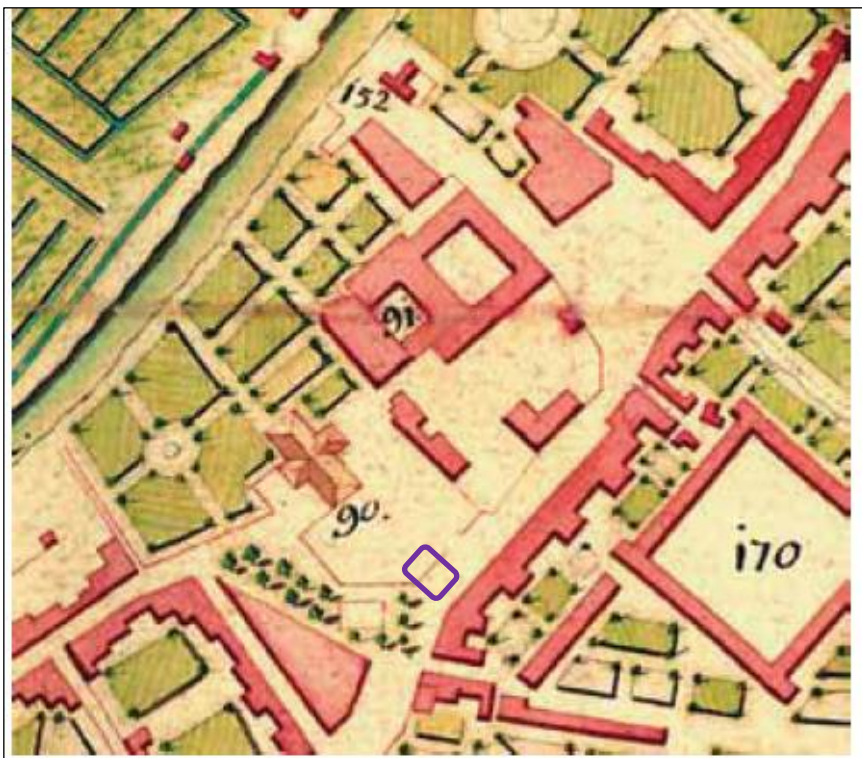
Op de Ferrariskaart situeert het onderzoeksterrein zich tevens voor een deel binnen de abdijmuren van het Sint-Pieterscomplex. Er wordt mogelijk een deel van het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouwekerk aangesneden. Het overgrote deel situeert zich binnen een open plein. De poel die op oudere kaarten is aangeduid, is niet op de Ferrariskaart weergegeven.

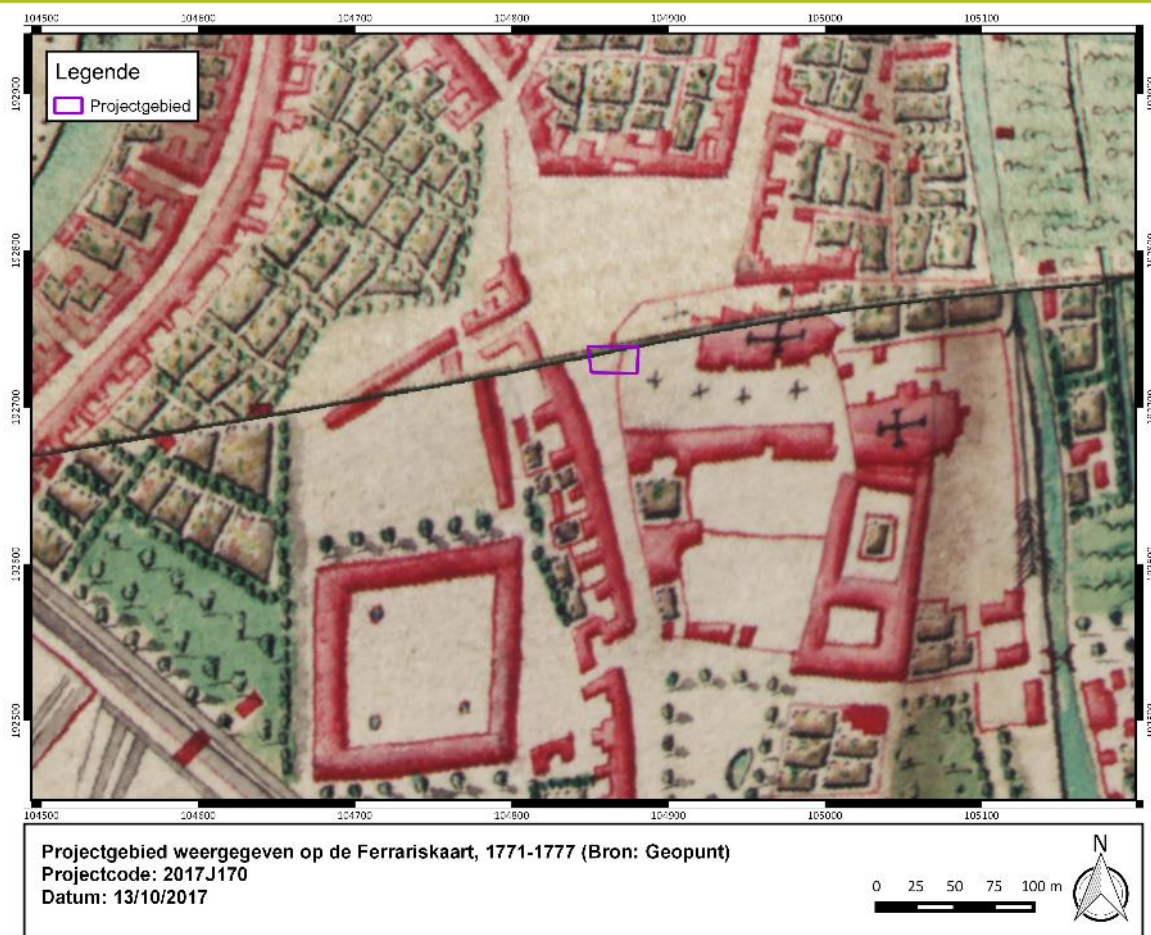
Figuur 26: De potjesmarkt van Sint-Pieters, met de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de abdij op de achtergrond, David Teniers de Jonge, midden 17de eeuw (Paris, Bridgeman Art).

Figuur 27. De abtsgebouwen op de voorstelling van David Teniers de Jonghe, midden 17de eeuw (Paris, Bridgeman Art).

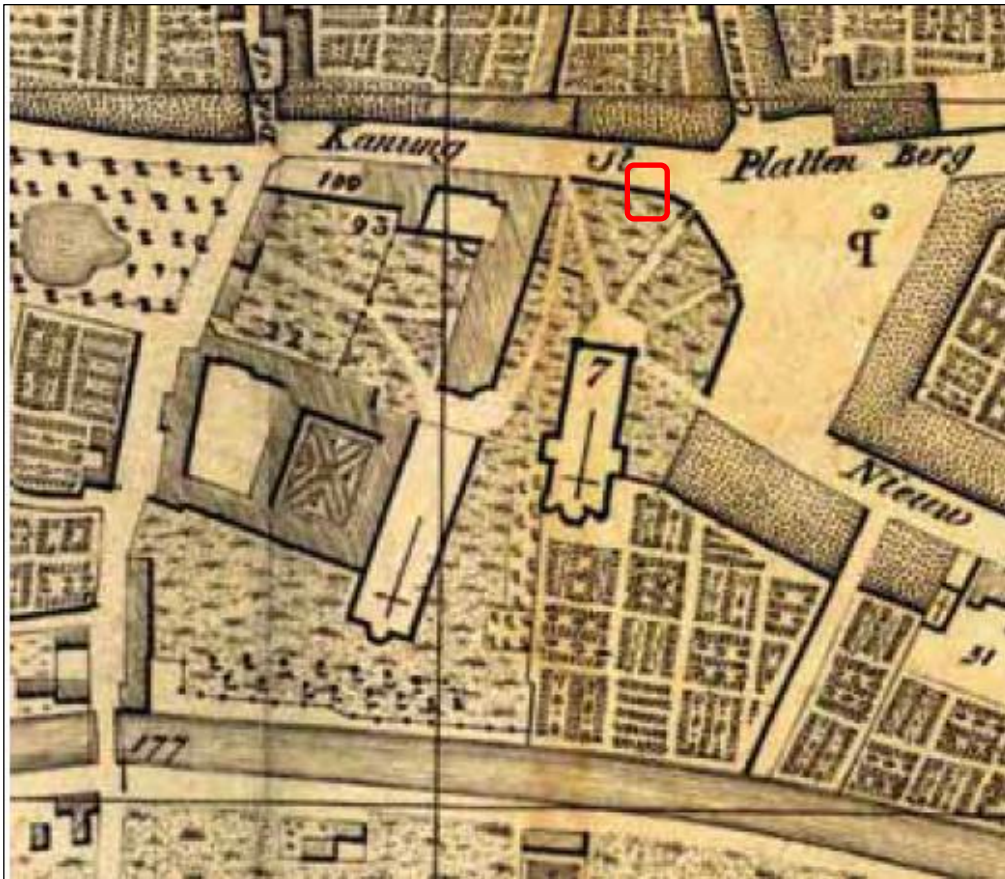
Figuur 28: Schematische voorstelling van de Onze-Lieve-Vrouwe-kerk (90) en het projectgebied op het stadsplan van Ignace Malfeson, 1756 (Stad Gent, Stadsarchief).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

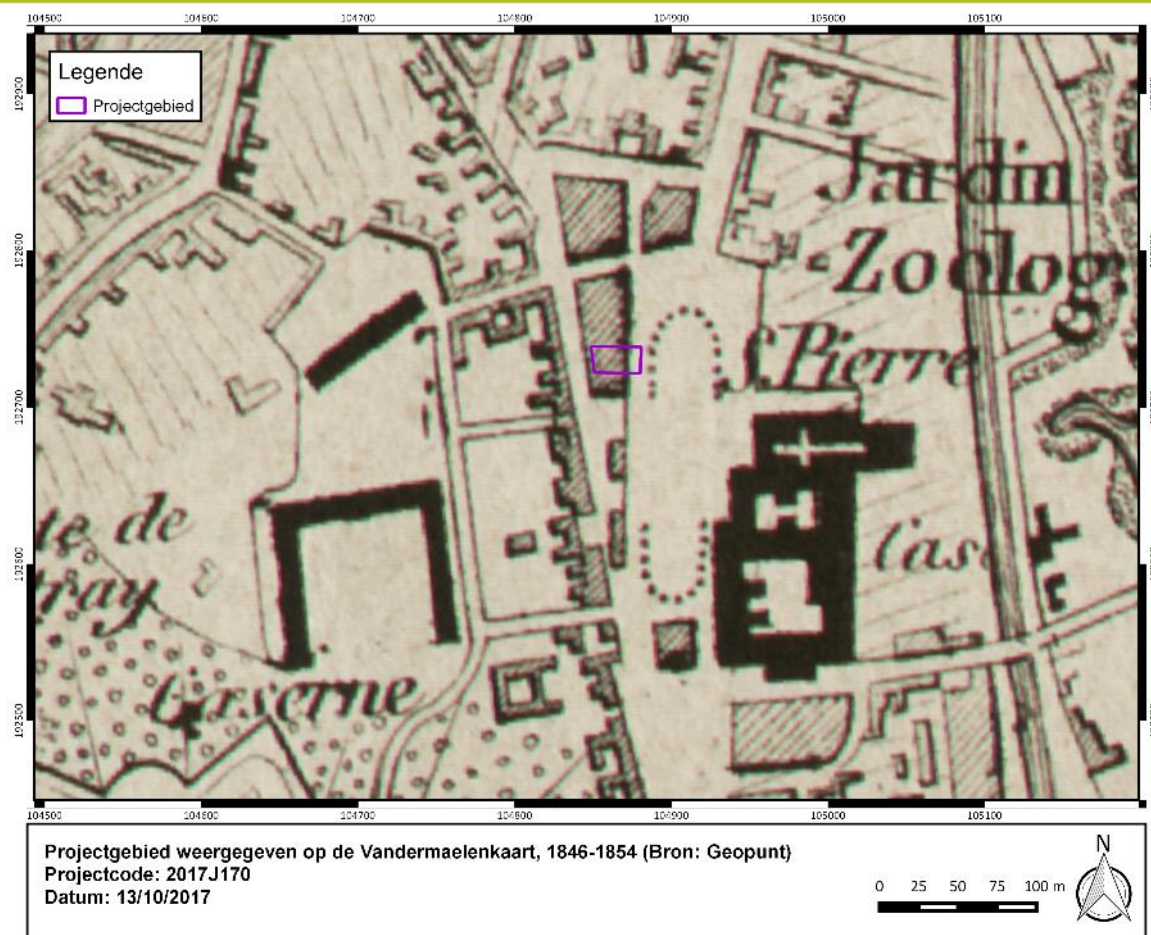

Figuur 30: De rijk versierde tuinmuur op een aquarel uit de Gensche Kronycke, tweede helft 18de eeuw (Gent, Universiteitsbibliotheek).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op een detail uit het stadsplan van Gent van G. Goethals, 1796 (Gent, Universiteitsbibliotheek).

Op de Vandermaelenkaart is de contour van het huidige woonblok, waartoe het onderzoeksterrein behoort, duidelijk merkbaar. De contour van het huidige Sint-Pietersplein en Sint- Amandstraat is duidelijk te zien. Het plangebied is quasi volledig bebouwd. Het Sint-Pietersplein bestaat in zijn huidige vorm pas sinds 1848. Bij de aanleg van het Sint-Pietersplein werd een aanzienlijk deel van de Blandijnberg genivelleerd. Het plein is aangelegd volgens het urbanisatieplan van stadsarchitect Leclerc-Restiaux en was voorzien als marsveld.

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt)

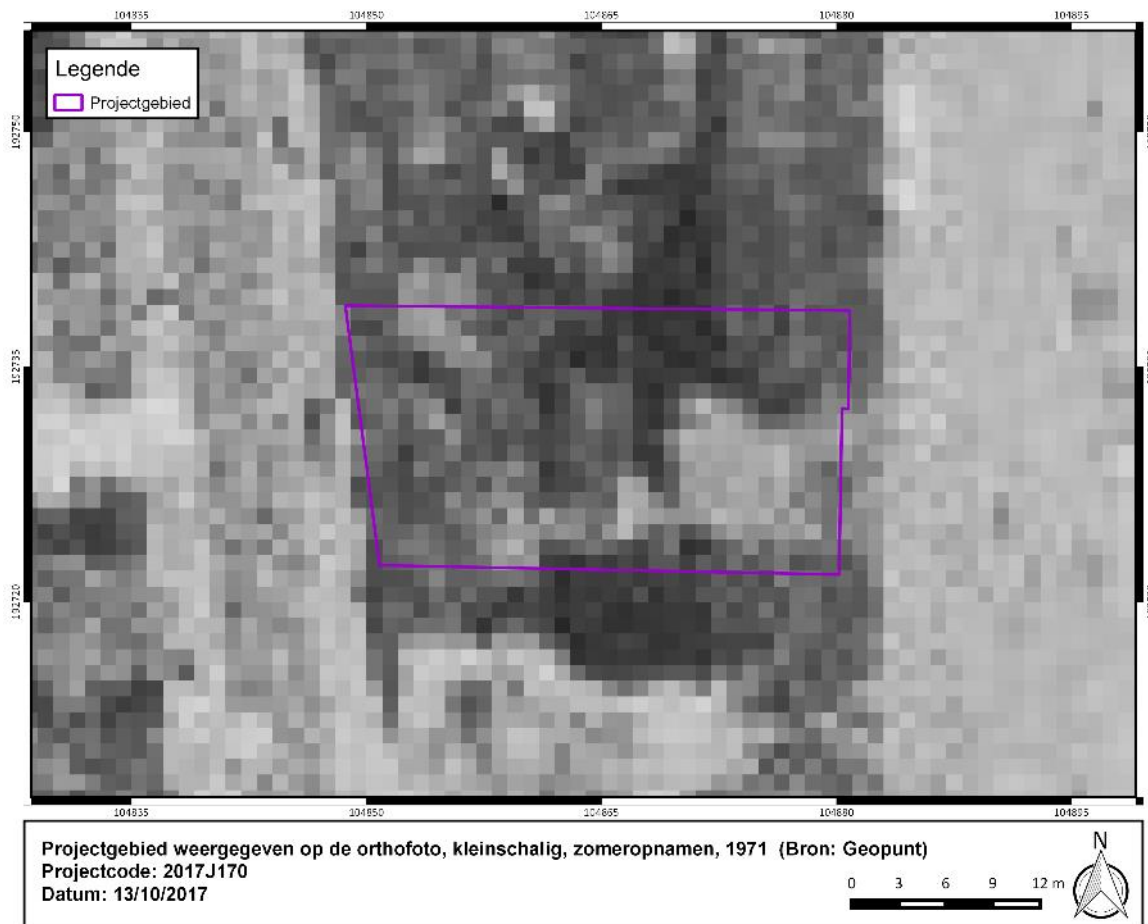
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

<u>Bron</u>	<u>Jaartal</u>	<u>Historische Situatie</u>
Panoramisch plan	1534	Open terrein, mogelijk muur en poel
Deventerkaart	1556	Open terrein, mogelijk muur en poel
Braun en Hogenberg	1582	Open terrein, mogelijk muur en poel
Sanderuskaart	1641	Grasgebied, mogelijk muur en poel
Sanderus (panorama)	1641	Open terrein, mogelijk muur en poel
Malfeson	1756	Open terrein, mogelijk muur
Kaart van Ferraris	1771-1777	Open terrein, mogelijk muur
Goethals	1796	Open terrein, mogelijk muur
Vandermaelenkaart	1846-1854	Bebouwing
Ministeriekaart	1950-1970	Bebouwing

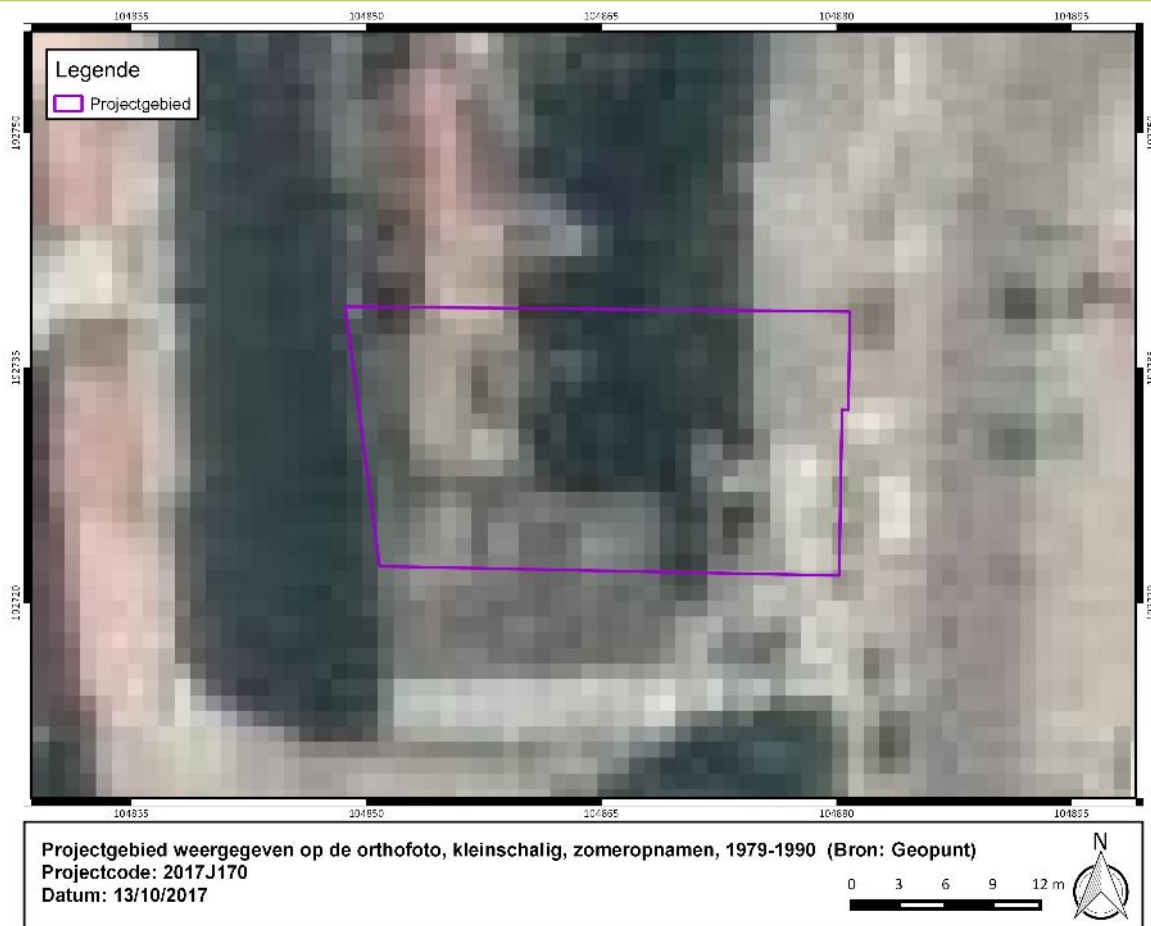
1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

A. Huidig gebruik

De orthofoto-sequentie toont een beperkte evolutie in het bodemgebruik binnen de contouren van het plangebied. Er is een duidelijk niveauverschil tussen de zijde Sint- Amandstraat en de zijde Sint-Pietersplein. Het huidige gebouwenbestand is onderkelderd tot op niveau -1 t.a.v. het straatniveau van de Sint-Amandstraat. De diepte van deze onderkeldering bedraagt ca. 3 meter t.a.v. het straatniveau Sint-Amandstraat. Ook ter hoogte van Sint-Pietersplein 53 is er een onderkeldering aanwezig.

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

B. Verstoringshistoriek

Na de sloop van de parochiekerk en de verschillende abdijgebouwen op het plein kwam er een aanzienlijke ruimte vrij. Vanaf 1811 was een gedeelte ervan in gebruik als oefenveld voor de militairen die in de overgebleven abdijgebouwen waren gelegerd. Het is op vraag van het stadsbestuur dat de Franse architect *Leclerc-Restieaux* in het midden van de 19de eeuw in het centrale deel van deze *plaine Saint-Pierre* (Sint-Pietersveld) een plein inrichtte rondom de barokkerk en de overgebleven abdijgebouwen.

M. Laleman schrijft in het artikel *Sint-Pietersplein: de Onze-Lieve-Vrouwekerk n.a.v. de aanleg van het Sint-Pietersplein: Met de toenmalige nog voelbare helling van de Blandijnberg en met de oneffenheden van de ruimte wou men voorgoed afrekenen. Dit geschiedde in drie opeenvolgende afgravingen. Vooral het westelijke deel onderging een grondige profielwijziging die met een trappenpartij naar de hoger gelegen Sint- Amandstraat werd afgewerkt*¹³.

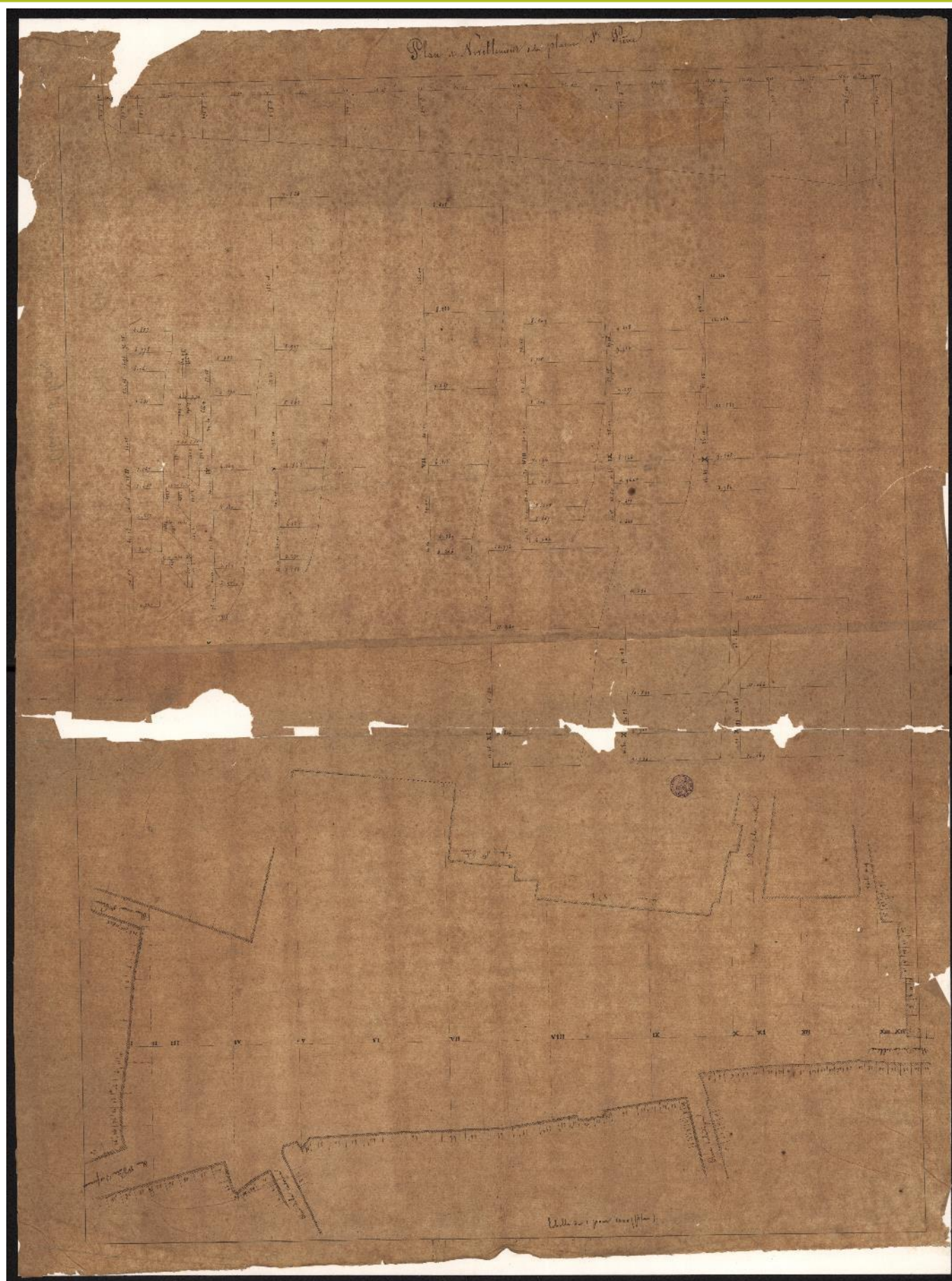
Figuur 38. Monumentale trappenpartij die de verbinding vormt tussen het Sint-Pietersplein en het hoger gelegen Sint-Amandplein, met aanduiding van het projectgebied (©google maps).

Op de website van het Agentschap Onroerend Erfgoed wordt m.b.t. de Sint-Amandstraat gespecificeerd: *de oostelijke straatkant kwam slechts tot stand na de aanleg van het Sint-Pietersplein in 1848-1851 naar de urbanisatieplannen van Ch. Leclerc-Restiaux; daarbij werd de westzijde van de heuvel alhier afgevoerd voor het nivelleren van het plein. Halverwege de Sint-Amandstraat, tot dan de Kanunnikstraat geheten, werd het Sint-Amandplein in terrasvorm aangelegd met een monumentale trap om het niveauverschil met het Sint-Pietersplein te overbruggen*¹⁴.

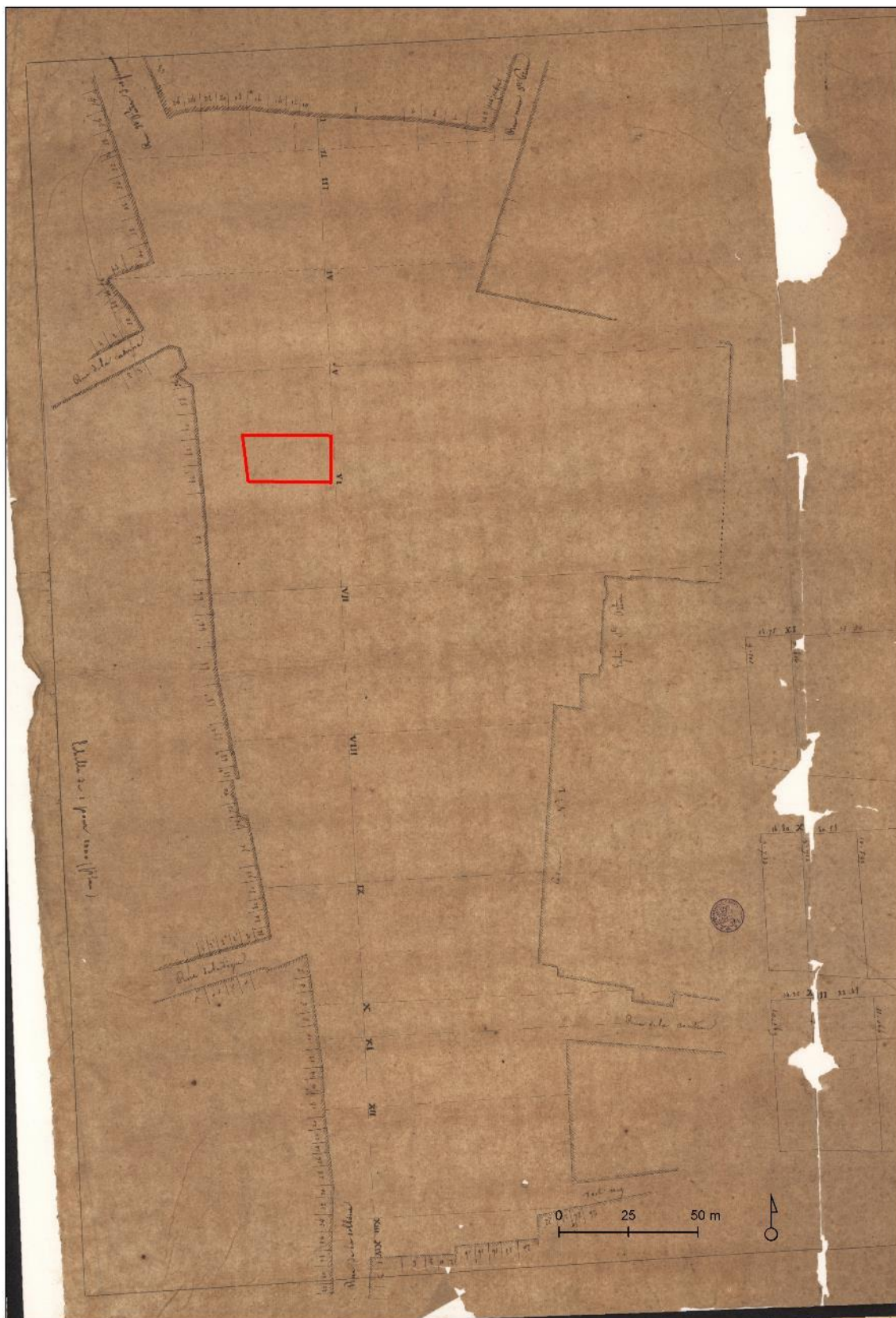
Figuur 41 toont het opmetingsplan met het profiel van het Sint-Pietersplein voor de afgraving. Figuur 42 toont de situering van het plangebied op dit plan. Plan 43 toont het Sint-Pietersplein na de afgraving. Op dit plan komen de doorsneden voor van de nivelleringen in 1847 en 1849, zowel in de lengte als in de breedte.

¹³ LALEMAN M. C. 2010, p. 126.

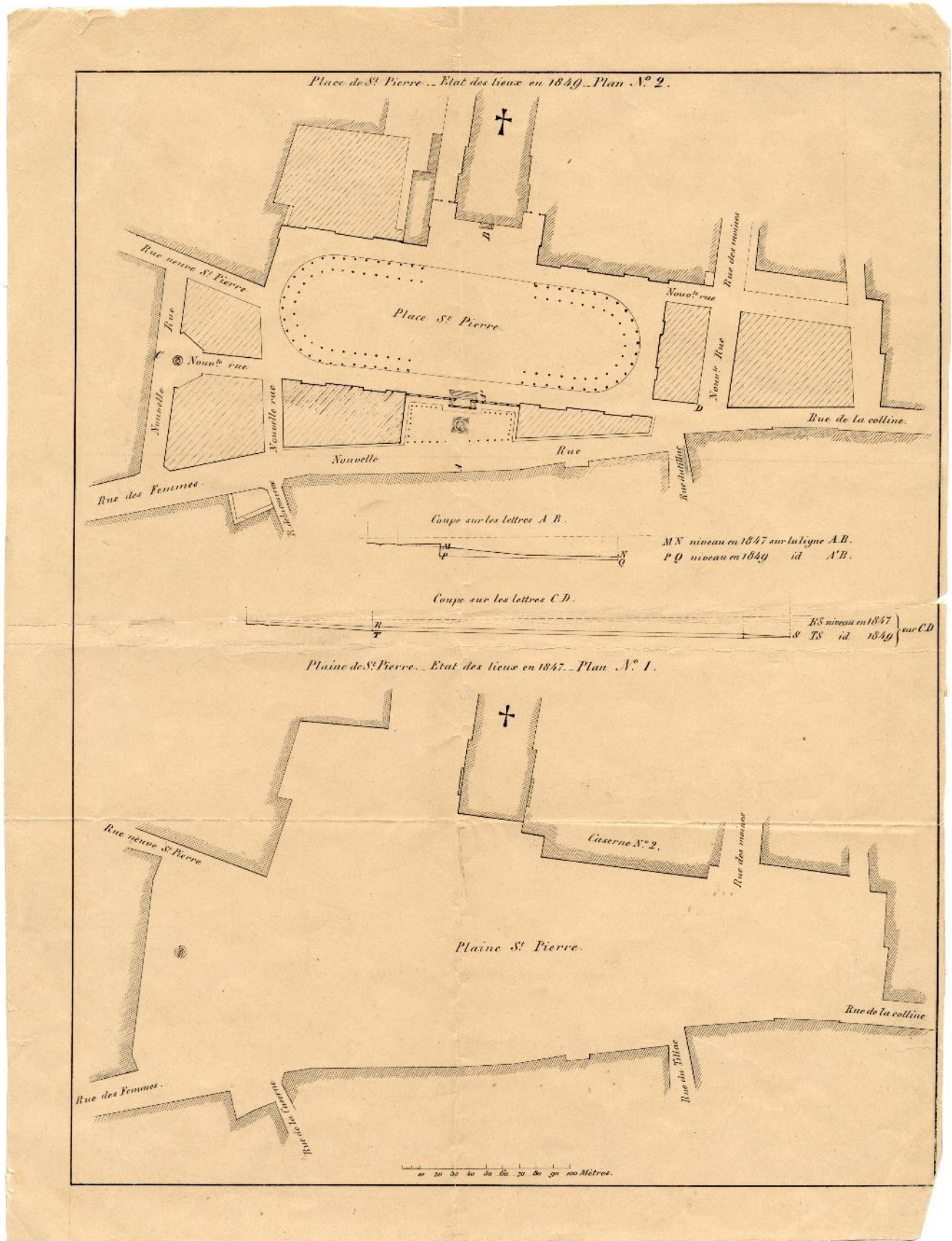
¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Sint-Amandstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/103177> (geraadpleegd op 11 december 2017).

Figuur 39. Werktekening tot de nivellering van het Sint-Pietersplein in 1810-1811. Doorsneden, plattegrond en aanduiding van de percelen. Schaalverhouding 1/1000. Pentekening op kalk (met dank aan de Dienst Stadsarcheologie Gent).

Figuur 40. Situering van het plangebied op het opmetingsplan, voor de nivellering van het Sint-Pietersplein (met dank aan de Dienst Stadsarcheologie Gent).

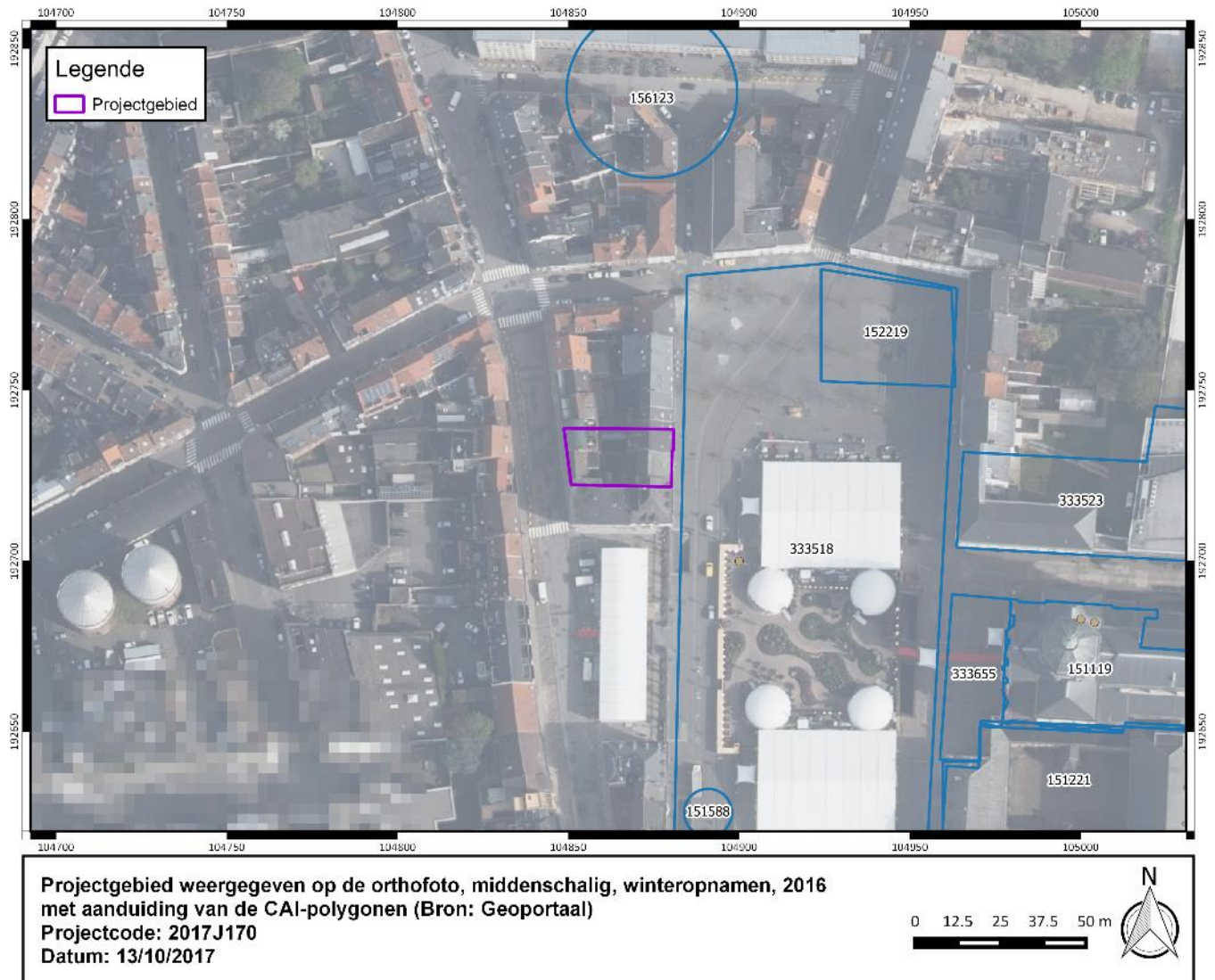

Figuur 41. AG L 31 / 15a . Place de St. Pierre - Etât des lieux en 1849 Plan nr. 2. Plaine de St. Pierre - Etât des lieux en 1847 Plan n° 1. Afbeeldingen van de plattegronden van het Sint-Pietersplein in 1849 en 1847. Doorsneden van de nivellerings in 1847 en 1849 in de lengte en de breedte. Schaalverhouding in meter. Ontwerp: Charles Leclerc-Restieaux. Lithodruk. (met dank aan de Dienst Stadsarcheologie Gent).

1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

1.3.3.2.1 CAI

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Figuur 42: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
333518	Controle van werken (1984) Opgraving (2002, 2003); NK: 15 meter Romeinse tijd: een groot aantal Romeinse munten in brons en enkele in zilver, gaande van Nero tot Valentinianus. Volle middeleeuwen: helemaal aan de noordzijde van de opgravingen ontdekten de onderzoekers 2 kuilen met huisraad en consumptieresten uit de late 12de eeuw en het begin van de 13de eeuw. Een derde kuil was gevuld met verbrande leem, mogelijk afkomstig van metallurgische activiteit. – vlakgraf ; grafplaten uit Doornikse kalksteen, 7 antropomorfe graven. Volle middeleeuwen: kerk - zone ten westen van de huidige kerk (gelegen in het midden en het zuidelijk deel van het Sint-Pietersplein): - atrium en voorbouw van Ottoonse monnikenkerk; contouren van driebeukige Ottoonse kerk met westportaal en twee massieve hoektorens - binnen de Ottoonse constructieresten werden restanten aangetroffen van vloerniveau.

CAI nummer	Omschrijving
	Late middeleeuwen: kerk - In de noordelijke zone van het Sint-Pietersplein: O.-L.-Vrouwekerk = parochiekerk van het Sint-Pietersdorp dat rond de abdij ontstaan is. Driebeukige gotische kerk met transept en complexe koorpartij. Weinig sporen: enkele verspreide stukken Doornikse steen. Toch was het mogelijk om aan de hand van de lege zones in het grafveld de verdere positionering van de kerk te bepalen. - abtsgebouwen (gelegen aan de westzijde van het abdijcomplex voor optimale toegankelijkheid), ook nog te zien op historische afbeeldingen. De gebouwen deden mogelijk dienst als gastenverblijven of als woningen voor de abten. - loden zegel: pauselijk bullzegel te dateren tussen 1277 en 1280 18de eeuw: in het midden van het opgravingsterrein: restanten van enkele stevige funderingsmuren die horen bij 18de-eeuwse bouwfasen en verwijzen naar de tuinaanleg ten noorden van het abtsgebouw. Nieuwe tijd: tussen de O.-L.-Vrouwekerk en de huidige abdijkerk: nieuwe hoofdtoegang tot de Sint-Pietersabdij. Onbepaald: vlakgraf - In en rondom de parochiekerk van Onze-Lieve-Vrouw werden graven van verschillende types gevonden: bijzettingen in volle grond, kistgraven, bakstenen grafkelders - in de zuidelijke helft van het middenplein: waterput waarin werd gevonden: gebruiks aardewerk, pijpfragmenten, dierlijk botmateriaal - twee potten met een oor Bronnen: - Heirman K. e.a. 2003, De Sint-Pieterssite in Gent (O.-VI.), in: Archaeologia Mediaevalis jg. 26, pp. 111-113 - Bru M.-A. & Vermeiren G. 2010, Sint-Pietersplein: Parochiekerk en kerkhof, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4, pp. 101-120 - Bru M.A. 2005, Archeologisch onderzoek op het Sint-Pietersplein in Gent (O.-VI.), in: Archaeologia Mediaevalis jg. 28, pp. 80-81 - Laleman M.C. (ed.) 2009, Onder het Sint-Pietersplein. Gent van hoogadelijke begraafplaats tot parking, Gent. - Laleman M.C. 2010, Sint-Pietersplein: de Onze-Lieve-Vrouwekerk, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4, pp. 121-156
152219	Opgraving (2002, 2003); NK: 15 meter Mesolithicum: in de vulling van een van de greppels werd een mesolithisch werktuig in silex gevonden Vroege middeleeuwen: twee min of meer OW-gerichte greppels met materiaal dat kan geplaatst worden in de 6de-7de eeuw Middeleeuwen: in vulling: secundair verbrande scherf in imitatie Eiffelwaar Bronnen: - Heirman K. e.a. 2003, De Sint-Pieterssite in Gent (O.-VI.), in: Archaeologia Mediaevalis jg. 26, pp. 111-113 - Bru M.-A. & Vermeiren G. 2010, Sint-Pietersplein: Parochiekerk en kerkhof, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4, pp. 101-120 - Bru M.A. 2005, Archeologisch onderzoek op het Sint-Pietersplein in Gent (O.-VI.), in: Archaeologia Mediaevalis jg. 28, pp. 80-81 - Laleman M.C. (ed.) 2009, Onder het Sint-Pietersplein. Gent van hoogadelijke begraafplaats tot parking, Gent. - Laleman M.C. 2010, Sint-Pietersplein: de Onze-Lieve-Vrouwekerk, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4, pp. 121-156
156123	Onbepaald; NK: 250 meter Romeinse tijd: een munt van Antoninus Pius Bron: Bauwens-Lesenne M. 1962, Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oost-Vlaanderen : vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen, Oudheidkundige repertoria II, Brussel.
333253	Opgraving; NK: 15 meter Mesolithicum: 2 lithische concentraties in totaal ca. 1300 stuks Romeinse tijd: aardewerkscherven, o.a. terra nigra met radstempelversiering, terra sigillata - bronzen fibula Volle middeleeuwen: kerk - aan de westzijde van het areaal: middeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen (muurresten, vloertje) en fundamenteën in Doornikse kalksteen van de O.L.-V-kerk van het Sint-Pietersdorp. - ten zuiden van de kerk bevond zich een afsluitingsmuur, de zgn. tuinmuur die ook op oude kaarten te zien is. - in het noorden van het areaal bevond zich een middeleeuwse keermuur. De oudste fase van de muur is opgetrokken uit Doornikse kalksteen; de jongere fasen uit baksteen. - Net voor de keermuur werd een spoor aangetroffen uit sterk verbrand zand waarin resten van verbrande kalksteen werden gevonden. Dit heeft mogelijk te maken met de in situ verbranding van kalk en het gebruik ervan in mortel. Laatst restanten van de bouwwerf voor de oudste parochiekerk?

CAI nummer	Omschrijving
	Late middeleeuwen: grafstructuren: zowel begravingen in volle grond, als kistbegravingen en bepleisterde graven. De begravingen maken waarschijnlijk deel uit van een begraafplaats van de Sint-Pietersabdij. - palen in brede paalkuilen of standgreppel; mogelijk gaat het om soort houten terrasmuur Bron: - Ryssaert C. e.a. 2003, een verrassende steentijdvondst te Gent-Tweekerkenstraat, in: Notae praehistoricae 23, pp. 45-53 – - Van den Bremt A. & Vermeiren G. 2004, Archeologisch vooronderzoek op het Sint-Pietersplein en aan de Tweekerkenstraat, in: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent deel 58, pp. 23-58
333655	Opgraving (2006); NK: 15 meter

1.3.3.2.2 Opgraving Sint-Pietersplein Gent

Voorafgaand aan de aanleg van een ondergrondse parkeergarage onder het Sint-Pietersplein, precies ten oosten van het plangebied, werd er in 2002 gestart met een archeologisch onderzoek. Deze zone van de stad maakte in de vroege middeleeuwen deel uit van de Sint-Pieterssite (Blandiniumklooster).

Sint-Pietersplein: oudste sporen

Figuur 43. Doorsnede van 1 van de parallelle greppels (BRU & VERMEIREN 2010, afb. 6)

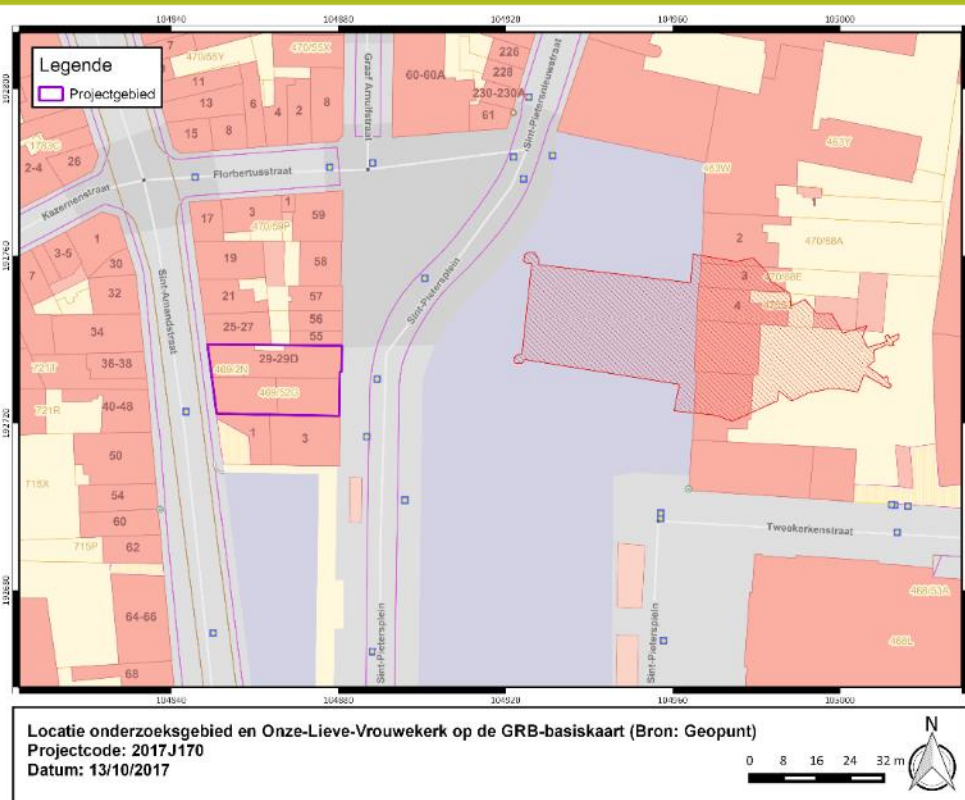
In het noordelijk deel van het Sint-Pietersplein kwamen vondsten aan het licht die ouder zijn dan de parochie (zie verder). Er werden twee parallelle greppels aangetroffen uit de 6de-7de eeuw. Deze greppels bleken enkel nog bewaard in het uiterste oostelijke deel van het Sint-Pietersplein en zijn vermoedelijk te interpreteren als afwateringsgreppels. T.g.v. de ingrijpende nivelleringswerken was het verdere verloop in het westelijke deel van het plein niet meer bewaard. Er werden tevens mesolithische en laat-Romeinse / Vroeg-middeleeuwse vondsten vastgesteld, die mogelijk afkomstig zijn van hogerop, en die door erosie in deze greppels zijn terechtgekomen.

Figuur 44. Lokalisatie van de 2 parallelle grachten op het Sint-Pietersplein (BRU & VERMEIREN 2010, afb. 5)

Sint-Pietersplein: parochiekerk

Rondom de abdijsite van Sint-Pieters ontwikkelde zich in de loop van de middeleeuwen een nederzetting: Sint-Pietersdorp. De Leie en de Schelde vormden de westelijke begrenzing van deze nederzetting; de Ketelvest – gegraven ca. 1100 – vormde de noordelijke begrenzing. Net buiten de muren van de abdij werd al vrij snel een parochiekerk, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, opgericht voor de bewoners van dit dorp. De oudste vermelding van deze parochiekerk, die in de schaduw van de Sint-Pieterskerk stond, gaat terug tot de 11de eeuw. De locatie van de kerk, hieronder weergegeven, is gebaseerd op de projectie van de dienst Stadsarcheologie Gent.¹⁵

¹⁵ BRU, M. & VERMEIREN, G. 2010. p.119., p. 104. (Afbeelding 7)

Figuur 45: Locatie onderzoeksgebied en Onze-Lieve-Vrouwekerk op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).

Over de bouwgeschiedenis tasten de onderzoekers nog in het duister. Beeldmateriaal (zie verder) toont een driebeukige benedenkerk van zeven traveeën met een weinig uitspringend transept en complexe koorpartij. Het halfronde koor is omgeven door een rondgang en een aantal kapellen. De Onze-Lieve-Vrouwekerk heeft tot de Franse tijd dienst gedaan als parochiekerk, waarna ze in 1799 werd verkocht en gesloopt.

Sint-Pietersplein: parochiekerkhof

In en rondom de parochiekerk werden talrijke begravingen aangetroffen. Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de zone bestemd voor het parochiekerkhof en de begraafplaatsen van het atrium bij de abdijkerk van Sint-Pieters. Aan de west-, noord- en oostzijde vormen de begrenzingen van de reeds verrichte opgravingen de thans bekende limieten van het kerkhof, al is dit een arbitrair gegeven, gezien het kerkhof zich zowel aan noordelijke als westelijke zijde zeker buiten de opgravingszone uitstrekte.

In totaal werden er in de opgegraven zone van het Onze-Lieve-Vrouwekerkhof 728 graven en 20 knekelputten geregistreerd. Dit aantal omvat zoals gesteld zeker niet de totaliteit van alle begravingen. Door opeenvolgende nivelleringsen is het merendeel van het kerkhof verdwenen, en betreffen de vondsten vooral de oudste grafniveaus. Er werden verschillende soorten begravingen aangesneden waarvan de rijkdom in uitvoering kon worden gekoppeld aan de lokalisatie t.o.v. de parochiekerk.¹⁶

¹⁶ BRU, M. & VERMEIREN, G. 2010. p.119.

Uit de communicatie met de Dienst Stadsarcheologie Gent blijkt dat de inhumatiegraven in vlak H -de zone die zich dichtst bij het plangebied situeert- voorkomen op ca. 23m TAW. Ter illustratie werden ons door de Dienst Stadsarcheologie Gent 3 TAW-gegevens van inhumatieresten in vlak H aangeleverd. Het gaat telkens om de bodem van de grafkuilen:

- S929 23,04m TAW
- S941 23,11m TAW
- S923 22,95m TAW

Deze resten kwamen nagenoeg onmiddellijk onder de toenmalige pleinverharding aan het licht, wat opnieuw aantoont dat het terrein in het verleden zeer grondig werd genivelleerd en het parochiekerkhof bijgevolg zwaar verstoord is.

Figuur 46. Plan met situering van de verschillende opgravingszones (Dienst Stadsarcheologie Gent)

De bekende geschreven gegevens lichten uitvoerig in over de verkoop van de kerk en de sloop van het gebouw in 1799. Muurrestanten en heel wat lagen van het kerkhof moeten verdwenen zijn bij de ingrijpende nivelleringswerken voor de aanleg van het Sint-Pietersplein. Ook bij de aanleg van allerlei nutsleidingen werd vaak vastgesteld dat middeleeuwse structuren of bijzettingen verstoord zijn.

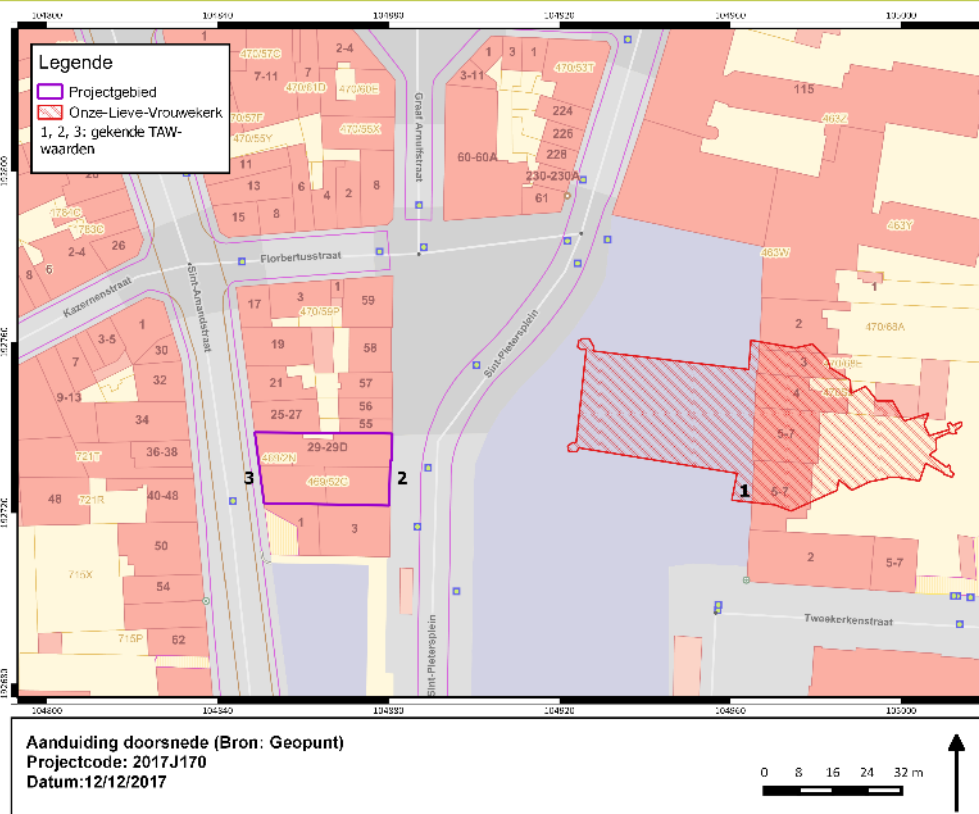
1.3.3.2.3 TAW-gegevens archeologische data

Hierboven werd reeds beschreven dat het reliëf van de Blandijnberg ingrijpend gewijzigd werd door de opeenvolgende nivelleringswerken n.a.v. de aanleg van het Sint-Pietersplein tijdens het midden van de 19de eeuw. Hieronder werd getracht een reconstructie te maken van het oorspronkelijke reliëf om de impact van de nivelleringswerken op het archeologisch bodemarchief beter te kunnen inschatten (Figuur 47).

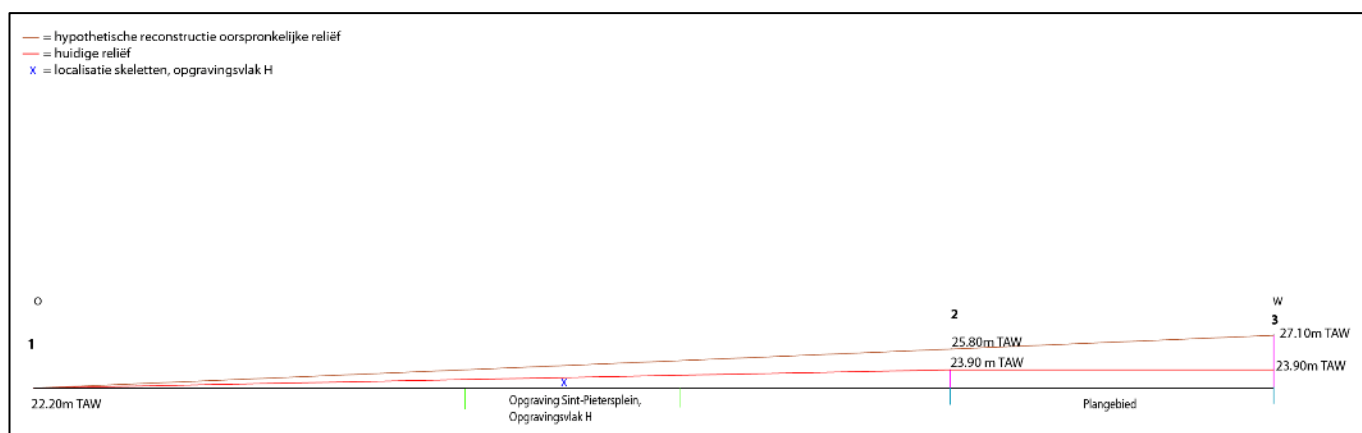
Dit zijn de gekende TAW's, afgeleid van het DHM Vlaanderen:

1. TAW-waarde van het meest oostelijke punt van het huidige Sint-Pietersplein (22,20m TAW) in het verlengde van het plangebied,
2. TAW-waarde ter hoogte van de oostelijke gevel van het plangebied (zijde Sint-Pietersplein): 23,90m TAW
3. TAW-waarde ter hoogte van de westelijke gevel van het plangebied (zijde Sint-Amandstraat): 27,10m TAW

Het is zeer waarschijnlijk dat het meest oostelijke punt op het Sint-Pietersplein (Figuur 47-1) en het meest westelijke punt (Figuur 47-3) oorspronkelijk één hellend vlak vormden. Uitgaande van deze stelling werd een hypothetische reconstructie gemaakt van de oorspronkelijke hellingsgraad van het terrein, m.a.w. voor de ingrijpende nivelleringswerken van het terrein. Aan de hand van deze theoretische reconstructie kan de oorspronkelijke hellingsgraad t.o.v. het huidige profiel tegenover mekaar afgezet worden.

Figuur 46. Aanduiding doorsnede van figuur 58

Figuur 47. Hypothetische reconstructie van het oorspronkelijke niveau

Figuur 47 toont dat het oorspronkelijke maaiveld ter hoogte van de oostelijke zijde van het plangebied (zijde Sint-Pietersplein) t.o.v. het huidige niveau 1,9m hoger lag (resp. 25,8m TAW t.o.v. 23,90m TAW). Rekening houdende met het hypothetische karakter van deze reconstructie en rekening houdende met een foutmarge van 0,5m t.g.v. oneffenheden in het terrein kan aangenomen worden dat het oorspronkelijk niveau van het plangebied aan de zijde van het Sint-Pietersplein tussen 1,4m en 2,4m (25,3m TAW en 26,3m TAW) hoger lag dan het huidige maaiveld.

Aan de hand van de gekende TAW waarden van de inhumaties die door de Dienst Stadsarcheologie Gent aangetroffen werden (22,95 – 23,04 en 23,11 TAW) in opgravingvlak H op het Sint Pietersplein kan gesteld worden dat de inhumaties zich ca. 1,20m en 1,4m t.o.v. het oorspronkelijke niveau situeerden. Uitgaande van de hypothetische reconstructie van het oorspronkelijke niveau ter hoogte van Figuur 47-2 en rekening houdend met een foutmarge van 0,5m kan met vrij grote waarschijnlijkheid gesteld worden dat de kans op eventuele begravingen binnen de begrenzing van het plangebied, gesteld dat het

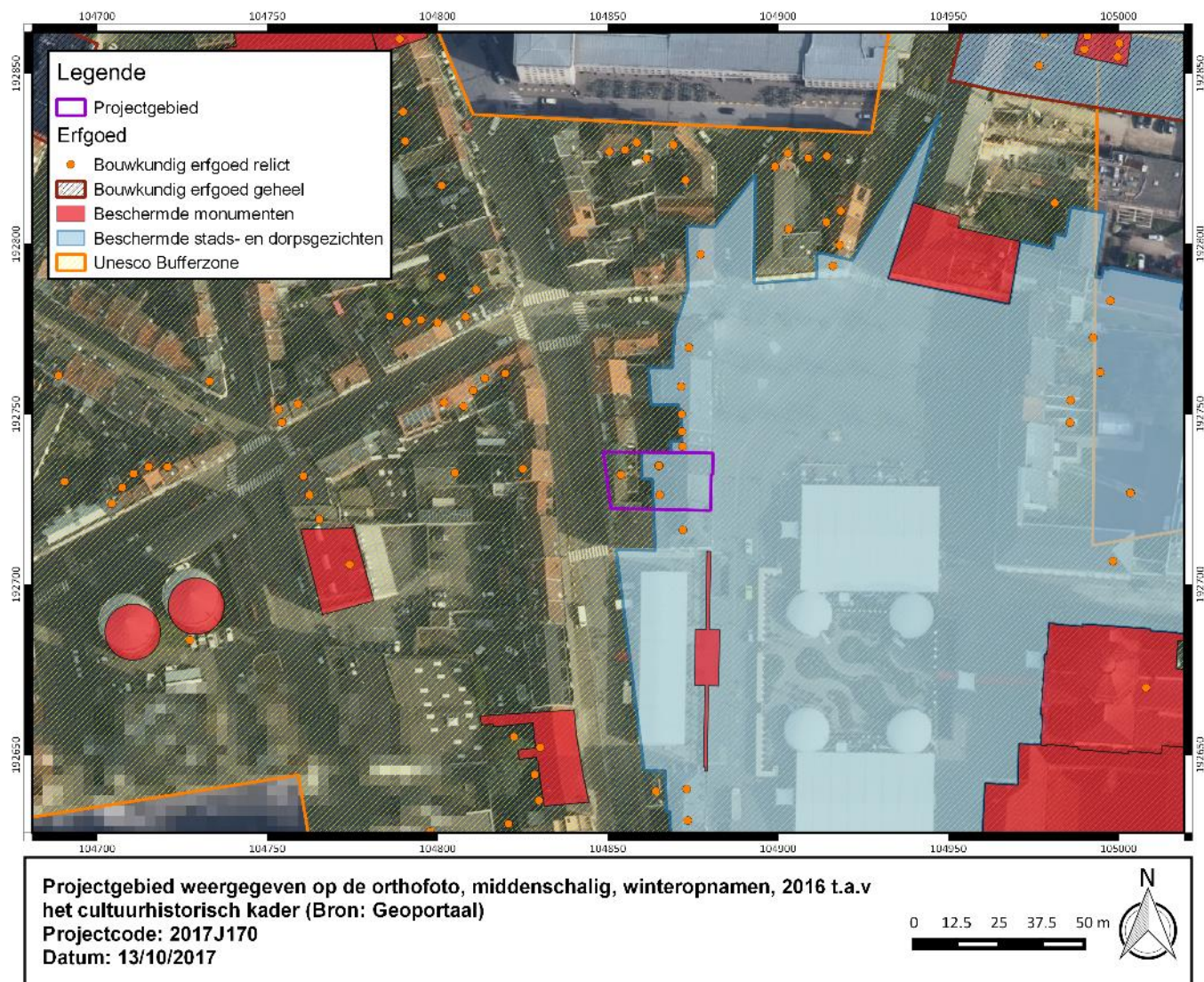

plangebied zich nog binnen de begrenzing van het parochiekerkhof zou situeren, zo goed als nihil is. Deze stelling geldt met nog grotere waarschijnlijkheid voor de zijde van de Sint-Amandstraat waar het oorspronkelijke niveau nog hoger gelegen was....

Dezelfde conclusie geldt voor dieper uitgegraven sporen zoals grachten (afwateringsgreppels, begrenzing van het kerkhof). Eerder werd reeds beschreven dat bij de opgraving van het Sint-Pietersplein gebleken is enkel in de oostelijke zone van het plein nog restanten van greppels bewaard gebleven zijn. In het westelijke deel van het Sint-Pietersplein waren deze sporen t.g.v. de ingrijpende nivelleringsfasen volledig verdwenen¹⁷. De kans op bewaring van dergelijke sporen ter hoogte van het plangebied is dan ook bijna onbestaande.

¹⁷ Communicatie G. Vermeiren, Dienst Stadsarcheologie Gent.

1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Figuur 48: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 t.a.v. het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal).

Het onderzoeksterrein situeert zich binnen de Unesco Bufferzone 'Belfort, Lakenhal en Mammelokker' en binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Gent. Het oostelijk deel van het onderzoeksterrein geldt tevens als beschermd stads- en dorpszicht zijnde 'Sint-Pietersplein met verschillende huizenblokken'. Het Sint-Pietersplein met verschillende huizenblokken, met het hoger gelegen, in terrasvorm aangelegde Sint-Amandsplein en met het aanpalende hoekcomplex met neogotische kapel is beschermd als stadsgezicht omwille van het algemeen belang gevormd door de historische waarde, m.n. als voorbeeld van een typisch midden 19de-eeuws urbanisatieplan en stedenbouwkundige aanleg van een groot plein, voorzien als marsveld, grotendeels ontstaan na de sloping van de Onze-Lieve-Vrouwekerk en het westelijk abdijcomplex en stelt de resterende kerk en abdij gebouwen centraal door de realisatie van het terras en de monumentale trap er tegenover. Tevens als belangrijk geheel in neoclassicistische stijl waarbij de ontwerper, stadsarchitect Ch. Leclerc-Restiaux vooral een gevelarchitectuur realiseerde in functie van het uniform uitzicht van het plein. De oudere bebouwing in de noordelijke hoek werd hierbij opgenomen en later aangepast; de neogotische bakstenen kapel werd in de binnenblok gerealiseerd.

Binnen de contouren van het onderzoeksterrein situeren zich een aantal bouwkundige erfgoedrelicten. Het betreft de gevelwanden van burgerhuizen. Vormt de rechter, westelijke gevelwand van tweeëntwintig

traveeën met sterker verbouwde ordonnantie en voornamelijk gecementeerde parementen. Bij de hoekpanden van respectievelijk vier en drie traveeën werden enkel de benedenvensters gedeeltelijk verbouwd. De zijpartijen werden op de begane grond volledig verbouwd en bovendien op de hoofdverdieping voorzien van een erker. De middenpartij bleef vrij oorspronkelijk behouden doch verkeert in slechte staat.

1.4 Synthese

Ter hoogte van het projectgebied Gent Sint-Pietersplein wenst de opdrachtgever de bestaande bebouwing te slopen, met uitzondering van het gebouwenbestand ter hoogte van Sint-Pietersnieuwstraat 53. Na de sloop wordt een nieuwbouw voorzien met een ondergrondse parkeergelegenheid met een diepte van -1 verdieping t.a.v. vloerpas Sint-Pietersplein en -2 t.a.v. de vloerpas Sint-Amandstraat. Het volume dat behouden wordt, heeft een oppervlakte van 84m²; het te slopen volume heeft een oppervlakte van 430m². De beschreven werkzaamheden kunnen een bedreiging vormen voor eventueel aanwezig ondergronds erfgoed.

Naar aanleiding van de geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag binnen een vastgestelde archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt, werd een archeologienota opgemaakt. Op basis van dit bureauonderzoek werd nagegaan of een verder archeologisch traject met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of er een (gedeeltelijke vrijgave) mogelijk is.

Op basis van de bureaustudie kan afgeleid worden dat het plangebied zich situeert net ten westen van het Sint-Pietersplein, waar in het verleden een grootschalig archeologisch onderzoek uitgevoerd werd door de Dienst Stadsarcheologie Gent. Het Sint-Pietersplein maakte deel uit van de Sint-Pieterssite, m.a.w. het areaal dat hoorde bij het in de tweede kwart van de 7de eeuw opgerichte Blandiniumklooster. Rondom de abdij site van Sint-Pieters ontwikkelde zich in de loop van de middeleeuwen een nederzettingkern, Sint-Pietersdorp genaamd.

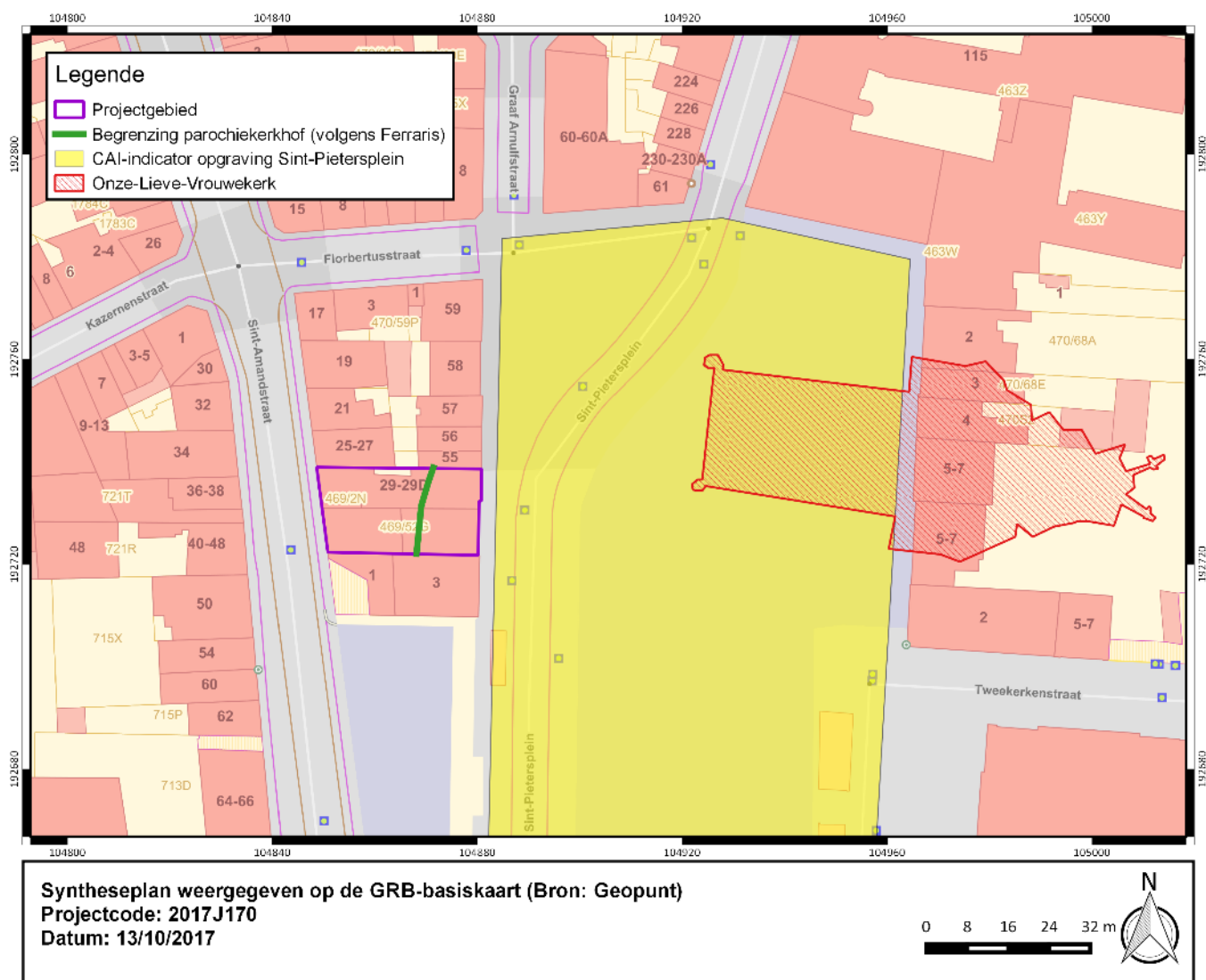
Op de noordelijke zone van het Sint-Pietersplein en de zone langs de Tweekerkenstraat werden heel wat sporen aangetroffen, die in verband te brengen zijn met de driebeukige parochiekerk van het Sint-Pietersdorp, te situeren net buiten de muren van de abdij. De parochiekerk, gewijd aan Onze Lieve Vrouw, werd openbaar verkocht en gesloopt in 1799. De naam werd in 1809 overgedragen op de nabijgelegen abdijkerk: deze kreeg vanaf dan het dubbele patrocinium Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieters. Enkel de naam 'Tweekerkenstraat' herinnert nu nog aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk (parochie) en de Sint-Pieterskerk (abdij), die eeuwenlang naast elkaar bestonden.

Uit het archeologisch onderzoek kon afgeleid worden dat nog slechts weinig constructieresten van de parochiekerk bewaard waren. Eén van de redenen was de stabiele zandgrond, waardoor diep ingegraven funderingsresten onnodig waren. Zowel in als rond de kerk werden heel wat inhumaties vastgesteld, die deel uitmaakten van de begraafplaats van het Sint-Pietersdorp. Deze begraafplaats was *grosso modo* in gebruik van de 11de eeuw tot 1799. De begrenzing van het kerkhof situeerde zich buiten het opgravingsterrein. Het is niet duidelijk in hoeverre het huidige plangebied zich al dan niet binnen de begrenzing van het kerkhof situeert.

Na de sloop van de parochiekerk en verschillende abdijgebouwen kwam er een aanzienlijke ruimte vrij, die vanaf 1811 gedeeltelijk gebruikt werd als oefen- en marsveld voor de militairen die in de overgebleven abdijgebouwen waren gelegerd. Op vraag van het stadsbestuur richtte architect *Leclerc-Restieaux* in het midden van de 19de eeuw een plein in met eenheidsbebouwing rondom de overgebleven abdijgebouwen. T.g.v. deze urbanisatieplannen kwam het Sint-Pietersplein en de oostelijke zijde van de Sint-Amandstraat tot stand. De aanleg van het nieuwe plein ging gepaard met ingrijpende nivelleringswerken, met name in het westelijke deel, waardoor het oorspronkelijke reliëf van de Blandijnberg ingrijpend gewijzigd werd.

Vanzelfsprekend hebben deze nivelleringswerken een grote impact gehad op de bewaringstoestand van het archeologisch bodemarchief.

Concreet is de archeologische trefkans binnen de grenzen van het plangebied t.g.v. de ingrijpende profielwijzigingen sinds het midden van de 19de eeuw zeer laag. Gelet de verstoringshistoriek van het terrein wordt verder archeologisch onderzoek weinig zinvol geacht.

Figuur 49. Syntheseplan

Deel 2: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

BOONE M., DENECKERE G. 2010, *Gent: stad van alle tijden*, Mercatorfonds, Gent,.

BOONE M.; VAN BRUAENE A.; VERBRUGGEN C., DENECKERE G, & MANTELS R 2015, *Sint-Baafsabdij, De bedevaart: ritueel van religiositeit, machtsaanspraken en identiteit, Geloven in Gent*.

BRU M.-A. & Vermeiren G. 2010, Sint-Pietersplein: Parochiekerk en kerkhof, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4, pp. 101-120

CAPITAYNE A. 1988, *Gent in weelde herboren: wereldtentoonstelling 1913*, Gent Stadsarchief.

CAPITEYN A.; CHARLES L. & LALEMAN M.C. 2007, *Historische Atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst*, Amsterdam.

DE MOOR G., 2000. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 22 – Gent. Vlaamse overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen.

JACOBS P., DE CEUKELAIRE M., DE BREUCK W. EN DE MOOR G., 1996. Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België - Vlaams Gewest, Kaartblad 22, Gent. Belgische Geologische Dienst en Vlaamse overheid, afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, 61p.

LALEMAN M.C. 2010, Sint-Pietersplein: de Onze-Lieve-Vrouwekerk, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4, pp. 121-156.

MANTELS R. 2013, *Gent: een geschiedenis van universiteit en stad 1817-1940*, Mercatorfonds.

PAS P. 1999, *De Gentse Sint-Baafsabdij en haar dorp*, Heusden.

PIETERAERENS M.; ROBIJNS L.; VAN BOCKSTAELE G. 1999, *Van Beaupré tot Zwijveke : cisterciënzers in Oost-Vlaanderen (1200-1999)*, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, Gent, pp. 86-93.

STEYAERT J.J. 1838, *Beschrijving der Stad Gent*.

VANDER SCHELDEN B. 2010, *De Gentse stadsmagistraat tijdens de calvinistische Republiek (1577-1584)*, Universiteit Gent.

VAN RANST E. & SYS C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

VERMEIR R. 2008, *Een inleiding tot de geschiedenis van de Vroegmoderne*

Deel 3: Bijlagen

Projectcode	Sint-Pietersplein
Onderwerp	2017J170
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	3
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Snedes huidige toestand
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	4
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Plattegrond kelder
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	5
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Te behouden bebouwing
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	6
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Doorsnede ontworpen toestand
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	7
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Geplande bodemingrepen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	8
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	9
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	10
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	11
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	12
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	13
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosiekaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	14
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	DHVV
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	15
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	16
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	17
Type plan	Plattegrond
Onderwerp plan	Reconstructie vroegste stedelijke kern
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2004

Plannummer	18
Type plan	Plattegrond
Onderwerp plan	Stadsuitbreiding Gent
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2002

Plannummer	19
Type plan	Plattegrond
Onderwerp plan	Tweede stadsomwalling
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2007

Plannummer	20
Type plan	Schilderij
Onderwerp plan	Panoramisch plan van Gent
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1534

Plannummer	21
Type plan	Schilderij
Onderwerp plan	Panoramisch plan van Gent
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1534

Plannummer	22
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Deventer
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1560

Plannummer	23
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Braun en Hogenberg
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1582

Plannummer	24
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Sanderuskaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1641

Plannummer	25
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Sanderus
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1641

Plannummer	26
Type plan	Schilderij
Onderwerp plan	David Teniers de Jonge
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Midden 17 ^{de} eeuw

Plannummer	27
Type plan	Schilderij
Onderwerp plan	David Teniers de Jonge
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Midden 17 ^{de} eeuw

Plannummer	28
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Malfeson
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1756

Plannummer	29
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	30
Type plan	Schilderij
Onderwerp plan	Rijk versierde tuinmuur
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Tweede helft 18 ^{de} eeuw

Plannummer	31
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Goethals
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1796

Plannummer	32
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Vandermaelenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1846-1854

Plannummer	33
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	34
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	35
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	36
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2008-2011

Plannummer	37
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	38
Type plan	Afbeelding
Onderwerp plan	Google Streetview
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	39
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Werktekening nivellering
Aanmaakschaal	1/1000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1810-1811

Plannummer	40
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Sint-Pietersplein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1847 en 1848

Plannummer	41
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Sint-Pietersplein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1847 en 1848

Plannummer	42
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	43
Type plan	Afbeelding
Onderwerp plan	Doorsnede greppel
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2010

Plannummer	44
Type plan	Afbeelding
Onderwerp plan	Parallele grachten
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2010

Plannummer	45
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	46
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein en OLV-kerk
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	47
Type plan	Grondplan
Onderwerp plan	Opgravingsvlakken
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2010

Plannummer	48
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Aanduiding doorsnede
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	49
Type plan	Schema
Onderwerp plan	Doorsnede
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/10/2017

Plannummer	50
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Cultuurhistoriek
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	51
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Syntheseplan
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/12/2017